

การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ชัชวาลย์ กันเพชร

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของ
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย"
ของ ชัชวาลย์ กันเพชร
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สธิพร เซวน์ชัย)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

หัวหน้าภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ชื่อเรื่อง	การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
ผู้วิจัย	ชัชวาลย์ กันเพชร
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สธิพร เขาวนชัย
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	การส่งเสริมประชาธิปไตย, ประชาธิปไตยในโรงเรียน, โรงเรียนมัธยมศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยใช้แบบสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 285 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 61 คน และครูจำนวน 224 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ข้อมูลได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

2. แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ แบบกัลยาณมิตร ควรมีการจัดประชุมประจำภาคเรียน เพื่อร่วมกันวิพากษ์ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน สร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ของครู ผ่านทางเว็บไซต์ และจัดทำคู่มือหรือสื่อการจัด

กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน รวมถึงจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูด้านประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมให้ครูตระหนักต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

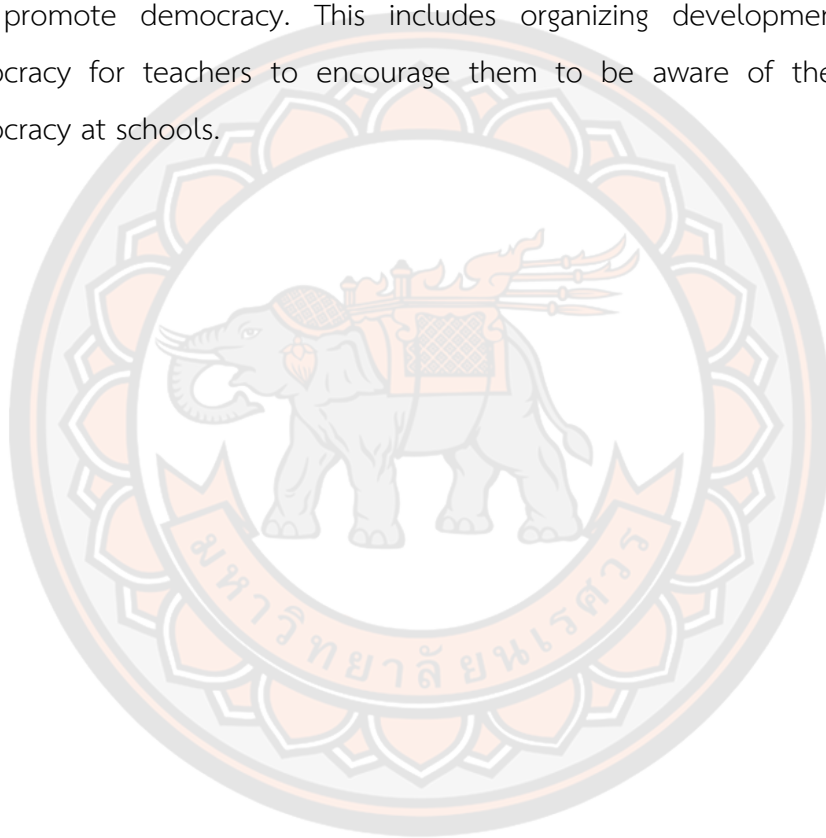
Title	THE STUDY OF STATE AND GUIDELINE FOR PROMOTING DEMOCRACY WAY IN SCHOOLS OF SCHOOLS IN SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE SUKHOTHAI
Author	Chatchawan Kanphet
Advisor	Assistant Professor Sathiraporn Chaowachai, Ed.D.
Academic Paper	M.Ed. Independent Study in Educational Administration, Naresuan University, 2022
Keywords	The promoting of democracy, Democracy in school, The secondary school

ABSTRACT

The purpose of this study is to consider the states and guidelines for promoting democratic ways at schools in the Secondary Education Service Area Office Sukhothai. This study is divided into two steps. The first step is to consider the states of democracy at schools in the Secondary Education Service Area Office Sukhothai. Data was gathered though the questionnaires of 285 samples, consisted of 61 secondary school principals and 224 teachers. The statistical methods used for data analysis involve mean and standard deviation. The second step is to study the guidelines for promoting democratic ways at schools in the Secondary Education Service Area Office Sukhothai. Data was gathered through the interviews with three senior experts. The statistical method used for data analysis is content analysis. The results of the study are as follows:

1. The result of the state for promoting democratic ways at schools in the Secondary Education Service Area Office Sukhothai revealed that the highest frequency was organizing activities that promote democracy, followed by learning management that promotes democracy and the organization of a democratic atmosphere and environment respectively.

2. The guidelines for promoting democratic ways at schools in the Secondary Education Service Area Office Sukhothai suggest organizing activities together in a friendly manner at various occasions by holding semester meetings to jointly criticize, improve and develop the curriculum that promotes democracy with the appropriation according to the current situation around the world. It is also important to create a channel for listening to teachers for their opinions in learning management through websites and prepare manuals or media for organizing activities that promote democracy. This includes organizing development trainings on democracy for teachers to encourage them to be aware of the promotion of democracy at schools.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิรพร เชาวน์ชัย อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง จนการศึกษาค้นคว้าอิสระสำเร็จ สมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ชาติรูปประชีวิน อาจารย์ประจำภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร นางสาวณมล สุดเงิน ครูผู้สอนโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยที่กรุณาให้ คำแนะนำแก้ไขและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ สมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นายศราวุธ คำแก้ว รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุโขทัย นายพัฒนพงษ์ สีกา ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ นางสาวสิริอมร หวลหอม ครู ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ให้คำแนะนำและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างยิ่งในการเก็บข้อมูลและตอบ แบบสอบถาม ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ตอบแบบสัมภาษณ์

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาของผู้วิจัยที่ให้คำชี้แนะให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

ชัชวาลย์ กันเพชร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	9
แนวคิดของการศึกษากับประชาธิปไตย.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน.....	15
สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของประเทศไทย.....	17
บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47

กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	50
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	51
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.....	51
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.....	56
บทที่ 4 ผลการวิจัย	60
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.....	61
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย.....	74
บทที่ 5 บทสรุป.....	89
สรุปผลการวิจัย.....	89
อภิปรายผลการวิจัย.....	92
ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก.....	105
ประวัติผู้วิจัย	122

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์ห้วงองค์ประกอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน.....	35
ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน.....	52
ตาราง 3 แสดงชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล วันที่ เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์.....	59
ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	61
ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ในภาพรวม.....	63
ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย	64
ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	66
ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	68
ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	70

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุโขทัย ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย	72
ตาราง 11 แสดงสรุปผลแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย	85

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แสดงองค์ประกอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน	37
ภาพ 2 แสดงแผนที่เขตพื้นที่บริการจังหวัดสุโขทัย	43
ภาพ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	50

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและประชาชนเป็นเรื่องที่แทบทุกประเทศในโลกพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด เพราะต่างตระหนักถึงความจำเป็นและคุณค่าของความเป็นพลเมืองที่จะเป็นเครื่องมือนำพาประเทศให้อยู่รอดและก้าวพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นจุดประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีจุดประสงค์ให้มีการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นบรรยากาศและกิจกรรมสร้างลักษณะนิสัยพฤติกรรมประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน (เลิศพร อุดมพงษ์, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการนำของนายอัมพร พินะสา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดการศึกษาของประเทศต่อไปในปีพุทธศักราช 2565 ด้วยนโยบายเร่งด่วน (Quick Policy) ที่ตอบสนองนโยบายขับเคลื่อนการศึกษาของรัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการ ในการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา คือ การพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ที่ถูกต้อง รวมถึงมีจิตสำนึก สามารถบริหารจัดการแก้ไขความขัดแย้ง เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี มีทักษะชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรสถานศึกษา หรือกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กได้แสดงออก ลดบทบาทครูผู้สอน เป็นการใช้คำถามเพื่อให้เกิด ได้ค้นหาและรับฟัง เน้นการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในสังคมและชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนได้รู้จัก ระเบียบ ข้อบังคับกฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน รับผิดชอบต่อชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้อง

ตามภาระหน้าที่ และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย ผู้บริหารการศึกษาทุกท่านในฐานะที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้ครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย หรือการเรียนการสอนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ (ปิยพจน์ ตุลาชม, 2556) จากการศึกษาสภาพปัญหาประชาธิปไตยในโรงเรียนยังพบว่า ผู้เรียนขาดพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการขาดพฤติกรรมประชาธิปไตย เนื่องจากนักเรียน ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ตามบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น ชุมชนหรือสังคมโดยรวม และที่สำคัญการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ยังมีจุดอ่อน เพราะยังยึดติดกับเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรที่กำหนด มากกว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย รวมไปถึงการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของครูยังไม่เป็นไปตามที่พึงประสงค์ ครูไม่สามารถบูรณาการนำเอาหลักพฤติกรรมประชาธิปไตยมาให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า หรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย ควรมีการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โรงเรียนเป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ จึงมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรปลูกฝังด้วยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเป็นประชาธิปไตย อันเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต และเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปใช้ในสังคมและชุมชนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563, น. 1)

ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะผลักดัน สนับสนุนและส่งเสริมในการวางรากฐานวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับนักเรียน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชากิจการต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งการที่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง มีความตระหนักและเห็นความสำคัญความจำเป็นตลอดจนประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และการเรียนการสอน ที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ก็จะทำให้ให้นักเรียนเกิดมีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ นอกจากนี้ หากมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการปลูกฝังประชาธิปไตย ได้รับความรู้ ได้ฝึกฝน อบรม เห็นตัวอย่างทั้งจากโรงเรียนและจากบริบทของชุมชน ในสังคมที่สอดแทรกอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต เด็กเยาวชน ประชาชน และชุมชนก็จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ซึ่งการใช้พลังในทุก ๆ ระดับของสังคมเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านวิถีการสร้างเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในสังคม จะสามารถทำให้เกิดความยั่งยืนในทุกมิติ

ของการพัฒนา ทั้งในมิติของการพัฒนาวิธีประชาธิปไตย มิติของการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และมิติของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน (โยนงค์ ทิมสุวรรณ, 2558, น. 3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 27 โรงเรียน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประจำปี 2565 กำหนดไว้ในพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย คือ จัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้รับผิดชอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จึงมีความสนใจศึกษาการส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่โรงเรียนที่มีความสนใจ สามารถประยุกต์เป็นแนวปฏิบัติ ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งให้นักเรียนได้รับรู้การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฝึกความเป็นผู้นำ ความเป็นพลเมือง และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในสังกัด ในการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เกิดความเข้มแข็งและต่อเนื่องในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง และส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนหรือชั้นเรียนได้
2. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวในการพัฒนาส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อส่งเสริม ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยสังเคราะห์สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก จำนวน 12 แหล่ง ได้องค์ประกอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย
2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
3. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
4. ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
5. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 27 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 61 คน และครู จำนวน 980 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,041 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 285 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 61 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และครู จำนวน 224 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนครูในแต่ละโรงเรียน

3. ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเลือกแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 โดยการเลือกจากข้อที่มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดของแต่ละด้านมาเป็นกรอบในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2. ขอบเขตกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าด้านการบริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนต้นแบบผลงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และสถานศึกษามีผลงานดีเด่นได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน ระดับประเทศ จำนวน 1 คน

3. ครูผู้สอน ที่รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน ระดับประเทศ จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง วิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย รู้จักบทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การกระตุ้นและผลักดันให้บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ให้โอกาสแก่บุคลากรได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถและความถนัด ส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการหรืองานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอความคิดเห็น ใช้หลักการประชาธิปไตยเพื่อหามติที่ประชุม รวมถึงการสร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร และจัดให้มีกล่องรับความคิดเห็นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียน

1.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวิชาเลือกที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมประชาธิปไตย มีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักประชาธิปไตยสอดแทรกอย่างสม่ำเสมอให้สัมพันธ์กับวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ โดยครูมีทัศนคติ และพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของนักเรียนทุกคน และปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอภาค รวมถึงการยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดระเบียบ กติกา การจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนร่วมกัน ใช้หลักประชาธิปไตยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้ การทำงานกลุ่ม การใช้เสียงข้างมากอภิปรายข้อคิดเห็น รวมถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงานตนเองและของกลุ่ม ฝึกการยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน และให้ข้อมูลป้อนกลับการสอนของครู

1.4 ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่องาน เช่น กิจกรรมเลือกตั้งสภานักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและสนใจ โดยสนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำและบทบาทของสมาชิกกลุ่ม

ตามวิถีประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ เช่น รมรณรงค์การเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ

1.5 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การจัดทำป้ายนิเทศ สื่อเอกสาร และกิจกรรมหน้าเสาธงให้ความรู้ประชาธิปไตย บรรยากาศและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน การใช้เหตุผล อภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านประชาธิปไตย และบรรยากาศและสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมต่อการดูแลความสะอาด ให้สะดวกสบายต่อการใช้งาน มีความปลอดภัยคุ้มค่าและเกิดประโยชน์

2. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว ที่ทำหน้าที่ในการบริหารและให้การสนับสนุนการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565

3. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565

4. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565

5. แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดองค์การบริหาร การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยมประชาธิปไตยในทางที่ดีขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 - 1.1 ความหมายของประชาธิปไตย
 - 1.2 หลักการของประชาธิปไตย
2. แนวคิดของการศึกษากับประชาธิปไตย
 - 2.1 การจัดการศึกษากับประชาธิปไตย
 - 2.2 การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
3. แนวคิดเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน
 - 3.1 ความหมายของงานกิจการนักเรียน
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารกิจการนักเรียน
4. สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของประเทศไทย
 - 4.1 ความสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.2 บทบาทของบุคลากรในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.3 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.4 องค์ประกอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
5. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

Campbell (2008, p. 4-5) ศาสตราจารย์วุฒิคุณ (Adjunct Professor) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวียนนา กล่าวว่า คำว่า “Democracy” (ประชาธิปไตย) มีรากศัพท์จากภาษากรีกโบราณ คือ “demos” แปลว่า ประชาชน และ “kratos” แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมกันแล้ว ให้ความหมายว่า อำนาจของประชาชน (rule by the people)

Eremenko (2001, p. 1) นักวิชาการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติโรงเรียนอุดมศึกษา เศรษฐศาสตร์รัสเซีย กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อยู่บนพื้นฐานของระบบที่มีผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงมีสิทธิในการแสดงออกต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการจากรัฐบาลของพวกเขา เช่น ในแถบสหภาพยุโรปประชาชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง การคว่ำบาตร เป็นต้น จากที่ได้กล่าวไปสามารถสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยมีนิยามความหมายหรือคำจำกัดความ ดังต่อไปนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ
2. ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
3. ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด
4. ประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวก

ความสะดวกโดยรัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติการเสนอร่างกฎหมายการชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2550, น. 105) กล่าวว่า คำว่า ประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่า ประชาธิปไตย มาจากภาษาอังกฤษว่า Democracy แปลว่า การปกครองโดยประชาชน หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า popular sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2550) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบ และระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่มีรัฐบาลซึ่งรับผิดชอบและสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาลนี้ประกอบด้วยบุคคลอันเป็นตัวแทนของประชาชนที่ประชาชนให้ความยินยอมเห็นชอบโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริงและเป็นไปอย่างเสรี ทั้งยึดหลักเสมอภาคและทั่วถึงในการเลือกรัฐบาลดังกล่าว เป็นรัฐบาลที่ปกครองโดยยึดหลักนิติธรรมอันกำหนดถึงสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคและความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยยึดหลักเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย รวมถึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการและการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชนตามหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 13 - 14) กล่าวว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน หมายความว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีความรู้ ความสามารถและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในประเทศของตนเลือกให้เป็นตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศแทนประชาชนในประเทศนั้น ๆ และถ้าหากผู้ที่ประชาชนเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนไม่สามารถที่จะบริหารงานตามความต้องการของประชาชนได้ตามเงื่อนไขที่ประชาชนกำหนดให้แล้วประชาชนก็มีสิทธิที่จะเลือกบุคคลอื่นที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปบริหารประเทศแทนตนได้เช่นเดียวกัน โดยยึดหลักพื้นฐานการปกครองไว้ด้วยการถือหลักว่า

1. มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
2. มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้
3. มนุษย์มีสิทธิ เสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนเอง

โดยสมบูรณ์

คำเกิง จันทพลาบูรณ์ (2553, น. 12) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาคในโอกาสที่เท่าเทียมกัน ภายใต้หลักความเป็นธรรม มีเหตุผล มีเมตตาธรรม มีความเคารพในเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีแห่งมนุษยธรรม และมีวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย การเคารพซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันการร่วมงานและประสานงานประโยชน์กันด้วยเหตุผลและหาความรู้ที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563, น. 9) กล่าวว่า ประชาธิปไตยแท้จริงนั้นไม่ใช่เรื่องยุ่งยากซับซ้อนแต่สามารถเข้าใจได้ง่าย ถ้าเรารู้จักต้นไม้มเราก็จะรู้จักประชาธิปไตย ต้นไม้มีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ส่วนด้วยกัน คือ

1. ราก : หลักประชาธิปไตย
2. ลำต้น : สถาบัน/องค์กรส่งเสริมประชาธิปไตย
3. กิ่งก้าน : กลไกตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส
4. ดิน : ค่านิยม/อุดมการณ์ที่ควรปลูกฝังในระบอบประชาธิปไตย
5. ดอกผล : จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายสูงสุดที่คาดหวังจากประชาธิปไตย

สรุปว่า ประชาธิปไตย หมายถึง วิถีชีวิตของประชาชนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการในความเสมอภาคกันในด้านสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกาย วาจา ใจ เคารพในกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา

หลักการของประชาธิปไตย

วิทยากร เชียงกูล (2557) กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตย อยู่บนรากฐานหลักการที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึงในการให้ได้ว่าซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่ามิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ

2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการทำหรืองดเว้น การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

3. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่าง ทางชั้นวรรณะทางสังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือด้วยสาเหตุอื่น

4. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ อย่างเสมอหน้ากัน โดยผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใด ๆ ละเมิดเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่นอกกฎหมาย หรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่น ๆ ได้

5. หลักการเสียงข้างมาก (Majority Rule) ควบคู่ไปกับการเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชากรหมู่มาก ไม่ว่าจะเป็น การเลือกตั้งผู้แทนประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมาก เป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการข้อเรียกร้องของประชาชนหมู่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไป ตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่งแต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและไม่มี การเอาเปรียบกันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2565, น. 27) กล่าวว่า หลักการประชาธิปไตยสามารถไปใช้ให้เป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน ได้แก่

1. หลักความเสมอภาค ซึ่งยึดถือว่าทุกคนที่เกิดมาจะมีความเท่าเทียมกันในฐานะการเป็นประชากรของรัฐ ได้แก่ การมีสิทธิเสรีภาพ มีหน้าที่เสมอภาคกันไม่มีการแบ่งชนชั้นหรือการเลือกปฏิบัติ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอหรือมีฐานะด้อยกว่า

2. หลักความมีเหตุผล ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่าการใช้เหตุผลที่ถูกต้องในการตัดสินหรือยุติปัญหาในสังคม หรือการใช้หลักกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของสังคมที่เรียกว่า "หลักนิติธรรม" รวมถึงหลักการถือเสียงข้างมากซึ่งใช้ในการลงมติโดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่ในสังคมประชาธิปไตยโดยยังคงให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อย ตลอดจนการซื้อสัตย์ต่อหน้าที่ ต่ออาชีพที่ทำโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หากประพฤติปฏิบัติได้ดั่งนี้ ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้าน สถานศึกษา ที่ทำงาน หรืออยู่ในกลุ่มเพื่อน กลุ่มชุมชนสังคมต่าง ๆ ประชาธิปไตยก็จะเกิดขึ้นในบ้านเมืองได้อย่างสมบูรณ์ สังคมไทยก็จะเกิดความสุจริต ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขเกิดขึ้น

สรุปว่า หลักการของประชาธิปไตย หมายถึง หลักการของการปกครองที่ส่งเสริมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งประกอบด้วย หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระ หลักความเสมอภาค ซึ่งยึดถือว่าทุกคนที่เกิดมาจะมีความเท่าเทียมกัน และหลักเสรีภาพ ซึ่งถือว่าประชาชนทุกคน มีความสามารถในการทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ไปลดทอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

แนวคิดของการศึกษากับประชาธิปไตย

การจัดการศึกษากับประชาธิปไตย

สิริวรรณ ศรีพหล (2552) กล่าวว่า การจัดการศึกษากับประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในประเทศไทย มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคเริ่มต้นของการจัดการศึกษาที่แยกโรงเรียนออกจากวัด โดยหลักสูตรที่ใช้ในระยะแรกนั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี เช่น หลักสูตรปี พ.ศ. 2452 กรมการศึกษาดิจการ ออกหลักสูตรประถมศึกษา ที่ได้กำหนดให้มีวิชาจรรยาอยู่ด้วย โดยวางความมุ่งหมายไว้ว่า ให้เป็นการกล่อมเกล่าธำรงใจคอ ผูกมัดให้มีสันดานดี คือให้เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในที่ชอบ เป็นต้นว่า ให้มีความสุขสุจริตในกิจการทั้งปวง มีความอ่อนน้อมสุภาพ อยู่ในถ้อยคำ และความบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ รวมความคือ ต้องหัดให้เป็นเด็กดี ทำมาหากินแต่ในทางชอบ สมควรแก่ฐานะไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสืบไป

ลิขิต ธีรเวคิน (2554, น. 54) กล่าวว่า การศึกษากับประชาธิปไตยและการสร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตย ควรกระทำให้ครบ 3 ส่วน คือ

1. การให้ความรู้เรื่องระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย โครงสร้างและกระบวนการการเมืองระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญการเลือกตั้ง ฯลฯ ความรู้ระบอบประชาธิปไตยขั้นมูลฐานนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ที่จะให้แก่ประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากกระบวนการศึกษา หลักสูตรและวิธีสอนไม่สามารถให้ความรู้ดังกล่าวได้ก็สรุปว่า การศึกษาได้มองข้ามมิติทางการเมือง ในแง่การสร้างความรู้และค่านิยมประชาธิปไตยในหมู่นักเรียน

2. สร้างความผูกพันและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย โดยชี้ให้เห็นผลดีและประโยชน์ของระบอบว่าเป็นกระบวนการที่มีข้อเสียน้อยกว่าระบอบอื่น เป็นระบอบที่เคารพสิทธิและเสรีภาพ และปัจเจกภาพของสมาชิกในสังคม เป็นระบบที่สร้างความเสมอภาคและเปิดทางให้มีการต่อรอง และเรียกร้องทางการเมือง ความผูกพันและความศรัทธาดังกล่าวจะต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของนักเรียน เพื่อจะได้เป็นปัจเจกที่มีวิญญูณประชาธิปไตย

3. การปฏิบัติการประชาธิปไตย ต้องดำเนินโดยครูและนักเรียน เช่น การประชุมอภิปราย ผลดีผลเสียของกิจกรรมและการลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติควรเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร ซึ่งทั้งครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้วิถีประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานและแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) กล่าวว่า การจัดการศึกษากับประชาธิปไตย ในระยะต่อมาเริ่มมีการพัฒนากฎหมาย นโยบาย แผนการศึกษา และหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และเป็นพลโลกที่ดี โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัยโดยเฉพาะการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยในปี พ.ศ. 2475 พลเมืองได้ถูกนิยามไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ว่า พลเมืองแห่งสยาม คือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้รู้จักสิทธิและหน้าที่แห่งพลเมือง

สรุปว่า การจัดการศึกษากับประชาธิปไตย หมายถึง การให้ความสำคัญของการเสริมสร้างประชาธิปไตยกับการศึกษา โดยรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ได้เน้นและเห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตย เพื่อวางรากฐานประชาธิปไตยให้มั่นคง ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ประการหนึ่งของโรงเรียนในการที่จะฝึกฝน อบรมประชาธิปไตยเพราะไม่มีที่ใดจะปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อประชาธิปไตยได้ดีเท่าที่โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้สั่งสอนเด็กตั้งแต่เยาว์วัยและมีผลต่อการพัฒนาการและความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในอนาคตต่อไป

การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2553) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการหล่อหลอม ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบและจิตสำนึกในประชาธิปไตย ผ่านการเรียนรู้ทฤษฎีควบคู่กระบวนการปฏิบัติ ตั้งแต่อนุบาลถึงอุดมศึกษา ซึ่งโรงเรียนที่สอนต้องทำในลักษณะในระบบการศึกษาควบคู่กับนอกระบบการศึกษาด้วย หลักสูตรนี้ต้องไม่ใช่เน้นที่ตัวเนื้อหาการสอนเรื่องประชาธิปไตย แต่ต้องเน้นการสร้างเรียนรู้ที่ทำให้เกิดวิถีชีวิต-วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย หลักสูตรประชาธิปไตย (Civic Education) 4 สารหลัก คือ

1. Social Justice ต้องสอนให้เด็กรู้จักสังคมที่ยุติธรรมว่าเป็นอย่างไร
 2. Austerity สอนกวัดขั้นความเคร่งครัดในหน้าที่ เช่น คนที่ได้รับการเลือกตั้งมีอำนาจมีหน้าที่แล้วต้องรู้จักเรื่องการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลด้วย
 3. Privacy ความเป็นส่วนบุคคล ต้องสอนว่าจะไปละเมิดสิทธิบุคคลต่าง ๆ ไม่ได้
 4. Responsibility ต้องสอนเรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนต้องทำด้วย
- เพราะถ้าไม่สอนเรื่องนี้ทั้งหมดที่พูดมาจะกลายเป็นแค่เนื้อหา

ทั้งหมดนี้ต้องไม่ใช่แค่การสอนหนังสือ แต่ต้องทำให้เป็นวิถีวัฒนธรรมชีวิตที่เราทุกคนสามารถนำไปใช้ นี่เป็นกระบวนการหล่อหลอมความเป็นประชาธิปไตยตั้งแต่ในโรงเรียน ด้วยการปฏิบัติต้องทำให้เกิดวิถีชีวิตการเรียนรู้ประชาธิปไตยในห้องเรียน ส่วนกระบวนการสอนในโรงเรียนประชาธิปไตยให้เปลี่ยนมโนทัศน์ครูที่ต้องเลิกสอนแบบสั่งการบงการความคิด มอบโจทย์ บังคับนักเรียน เป็นสิ่งแรกที่ต้องเปลี่ยน เพราะขัดแย้งกับวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย รวมถึงต้องทำให้ทุกคนเรียนเรื่องนี้ในลักษณะการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่ต้องระบุให้ชัดถึงหลักการความเป็นประชาธิปไตย ในอนาคตจะต้องสอนการวิเคราะห์ สังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน คู่กับประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้งด้วย ครูต้องทำให้เด็กมีโอกาส อภิปราย ได้ตอบ แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมีเป้าหมาย ซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตยให้เด็กรู้จักคิดมากกว่าแค่คิดตามครูเท่านั้น ทั้งต้องเปลี่ยนการสอบเข้าและการวัดผลที่ต้องเป็นประชาธิปไตย ที่เอื้อให้คนที่ทำกิจกรรมอาสา คนที่โดดเด่นในการเป็นผู้นำมีสิทธิเข้าเรียน

ปิยพจน์ ตูลาชม (2556) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ ดังนั้น โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ จึงมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องจัดให้มีการเรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตยแก่ผู้เรียน การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในสังคมและชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนได้รู้จักระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และกติกาของสังคม ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ทีมงาน รับผิดชอบต่อชุมชน และสังคม

ได้อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สุปัญญา เขียนเจริญ (2558) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา พร้อมทั้งฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเองแบบประชาธิปไตยและเป็นการเตรียมตัว สำหรับการเป็นพลเมืองดีของโลก

สรุปว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาทางด้านสังคม อารมณ์และสติปัญญา รวมถึงฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเองแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหน้าที่และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน

ความหมายของงานกิจการนักเรียน

มาลินี เกศธนากร (2556, น. 28) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง การพัฒนางาน ที่เป็นการพัฒนานักเรียน ส่งเสริมในด้านความสามารถ ความรู้ความสนใจของนักเรียนในทุกด้าน เช่น ด้านร่างกาย ด้านสภาพทางอารมณ์ความคิดสติปัญญา ให้มีกรอบที่เป็นแนวทางนำไปสู่ การบริหารงานตามแผนและนโยบายของโรงเรียนโดยไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนทางวิชาการ เป็นการนำนักเรียนไปสู่สังคมแห่งการทำงาน ก่อเกิดสังคมที่เกิดการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติ ทำให้เกิด การฝึกฝนในทางที่ดีทุกด้านทั้งคุณธรรม จริยธรรม งานกิจกรรมนักเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียน เป็นประชากรที่ดี มีทักษะความรู้ที่ดี เหมาะสม ถูกต้องตามบทบาท

สวภพ เทพกลีกุล (2559, น. 17) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง การดำเนิน กิจกรรมทุกชนิดเกี่ยวกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการบริการนักเรียน โดยจะเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าโรงเรียน จนกระทั่งนักเรียนจบ ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ทั้งนี้ในการบริหารกิจการนักเรียนดังกล่าว ต้องตอบสนองต่อความต้องการ ของนักเรียน ครู ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนด้วย

ณัฐพร หลากสุขถม (2560, น. 41) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง งานหรือกิจกรรม ต่าง ๆ ที่จัดให้กับนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติ เพื่อให้นักเรียนพัฒนาทุกด้าน รวมทั้ง ให้คำปรึกษาและดูแลช่วยเหลือนักเรียนตั้งแต่เข้าศึกษาจนจบการศึกษา

สรุปว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง งานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้กับนักเรียน นอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติ ที่ส่งเสริมในด้านความสามารถ ความรู้ความสนใจของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย ด้านสภาพทางอารมณ์ ความคิดสติปัญญา และต้องตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

ความสำคัญของการบริหารกิจการนักเรียน

มาลินี เกศนาร (2556, น. 28) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียนโดยเฉพาะในส่วนการเรียนการสอนในหลักสูตร ที่ไม่สามารถจัดให้ได้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความพร้อมในด้านความรู้ความสามารถมีคุณธรรม และจริยธรรมมีพละนาถัยสมบูรณ์และสามารถประกอบอาชีพอันเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

สุรพัชร เกตุรัตน์ (2561, น. 21) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญในการช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมเพื่อเป็นคนดี และใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนและในสังคมอย่างมีความสุข และยังเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

กัลยาณี รัตนบุตร (2564, น. 58 - 59) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียน คือ เครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน ให้มีระเบียบวินัยในตนเอง มีความสามัคคีรักหมู่คณะ ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิทยา ดึงเอาความสนใจความกระตือรือร้นของนักเรียนให้ปรากฏออกมา โดยเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นพลเมืองดีมีคุณค่าต่อสังคมส่วนรวมและประเทศชาติสืบไป

สรุปว่า ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง การให้ความสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียน ให้มีระเบียบวินัยในตนเอง มีความสามัคคี ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดจนฝึกทักษะการดำเนินชีวิต ให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของประเทศไทย

ความสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2548, น. 3 - 4) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและโรงเรียนควรดำเนินการส่งเสริม ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของประชาธิปไตย คุณลักษณะของสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งอาจจะใช้วิธีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การอภิปราย การค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ การฝึกปฏิบัติ การทดลอง การแสดงบทบาทสมมติและการสัมภาษณ์บุคคลผู้มีความรู้และประสบการณ์ เป็นต้น

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะใช้วิธีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพ ห้องสมุด วิทยุทัศน์/สไลด์ สถานการณ์จำลอง และเหตุการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ในการมีส่วนร่วมในวิถีประชาธิปไตย ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการปฏิบัติตามกฎ กติกา ระเบียบวินัยของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้ง ตั้งแต่ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ

4. การฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักประเมินผลการปฏิบัติและการพัฒนาตนตามแนวทางของวิถีประชาธิปไตยและให้ผู้เรียนได้รู้จักเสนอแนะและแสดงออกถึงวิธีการพัฒนาตนเองและผู้อื่นตามหลักการอย่างมีเหตุผลและมีความยุติธรรม

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (อ้างอิงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, น. 5) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับ แต่เพียงอย่างเดียวพยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่มฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม และปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579

โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ มีเป้าหมายดังนี้

2.1 คนทุกช่วงวัยมีความรักในสถาบันหลักของชาติและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สะท้อนความรักและการธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติและการยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นต้น

3. เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ คนทุกช่วงวัยมีความรักในสถาบันหลักของชาติและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีตัวชี้วัด ดังนี้

3.1 ร้อยละของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สะท้อนความรักและการธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติและการยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเพิ่มขึ้น

3.2 ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านการอบรมลูกเสือ/เนตรนารีเพิ่มขึ้น

3.3 ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) เพิ่มขึ้น

3.4 ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมที่สร้างภูมิคุ้มกันหรือป้องปรามการทุจริตคอร์รัปชันเพิ่มขึ้น

3.5 ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

4. แผนงานและโครงการสำคัญเร่งด่วน

4.1 โครงการสร้างจิตสำนึกความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4.2 โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) กล่าวว่า โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมประชาธิปไตยให้นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและส่วนรวม เป็นผู้นำเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และสังคม รับผิดชอบงานและกิจกรรมต่าง ๆ

ตามที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน รวมถึงการคิดริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ สามารถปฏิบัติได้จริง และส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมต่อการวางแผนดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับครูที่ปรึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กล่าวถึง ความสำคัญของประชาธิปไตยในโรงเรียนได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ และได้กำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยคือ มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนี้ยังมีจุดเน้นด้านคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมค่าย แนวทางการจัดกิจกรรมค่ายทุกระดับชั้น ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียงความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ จะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เน้นให้ทุกคนมีสำนึกในความรักชาติ มีความเป็นประชาธิปไตยตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สรุปว่า ความสำคัญของการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และกำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความสำคัญโดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บทบาทของบุคลากรในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

ประกายรัตน์ พร้อมดิษฐ์ (2549, น. 18-19) กล่าวว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการเรียนการสอนและด้านการวัดผลประเมินผล

ด้านหลักสูตร คือมุ่งให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นคนดี เก่ง มีความสุข ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เข้าใจพื้นฐานของปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ในทางปฏิบัติครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน

ด้านผู้สอน ครูจะต้องเป็นผู้รู้จักหน้าที่ของตนและเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เป็นผู้ที่มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจ และเห็นจริงด้วยตัวเอง กระตุ้นให้นักเรียนสนใจติดตามการทำงานของตัวแทนประชาชนในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ นอกจากนี้ยังจะต้องชี้แนะหลักเกณฑ์ในการเลือกบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของนักเรียน แนววิธีการเลือกตั้ง กระตุ้นให้นักเรียนสนใจการเลือกตั้ง

ด้านผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องมีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ด้วยความเต็มใจ ยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี

ด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องกำหนดพฤติกรรมคุณลักษณะประชาธิปไตยไว้ล่วงหน้าในการสอนแต่ละครั้งว่าต้องการให้เด็กมีคุณลักษณะอย่างไร การสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมประชาธิปไตยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกหลักสูตร ได้ลงมือปฏิบัติและทดลองโดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นหลัก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และแสดงความคิดเห็น สร้างบรรยากาศที่มีความเป็นกันเอง ใช้วิธีการสอนหลายวิธีเพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ เช่น การแบ่งกลุ่มค้นคว้าอภิปราย การโต้แย้ง ยกย่องชมเชยผู้มีจิตใจประชาธิปไตย

ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรส่งเสริมทุกด้าน เช่น ให้นักเรียนได้มีส่วนเผยแพร่ความรู้เรื่องประชาธิปไตย ฝึกให้นักเรียนจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ฝึกให้รู้จักความเสมอภาค เช่น การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังในการส่งงาน การซื้ออาหาร การเลือกตั้งสภานักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ จัดให้มีตู้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นต้น

สมพงษ์ จิตระดับ (2550) กล่าวว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยครูต้องทำให้เด็กได้มีโอกาส อภิปราย ได้ตอบ แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมีเป้าหมาย ซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตยให้เด็กรู้จักคิดมากกว่าแค่คิดตามครูเท่านั้น ทั้งต้องเปลี่ยนการสอบเข้า และการวัดผลที่ต้องเป็นประชาธิปไตยที่เอื้อให้คนที่ทำกิจกรรมอาสา คนที่โดดเด่นในการเป็นผู้นำ มีสิทธิเข้าเรียนด้วย

ศุภลักษณ์ อุปลาบติ (2552, น. 31) กล่าวว่า บทบาทของครู ควรสอนทุกครั้งครูต้องเตรียม ศึกษานอ้หาวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อวางแผนการสอนในแต่ละครั้ง กิจกรรมทุกกิจกรรม ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการกลุ่ม โดยครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาเพื่อแสวงหาความรู้ เพื่อฝึกทักษะต่าง ๆ โดยครูเป็นผู้ดูแลให้ความช่วยเหลือให้นักเรียน ดำเนินกิจกรรมประสบผลสำเร็จ และร่วมเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียน

กิตติ เพียรไทยสงค์ (2553, น. 27) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้กระบวนการกลุ่มทุกกลุ่ม ประสพการณ์รายวิชา และจัดให้มีการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

2. บทบาทของครู ก่อนทำการสอนทุกครั้ง ครูจะต้องเตรียมศึกษานอ้หาวิชาตามกลุ่ม ประสพการณ์รายวิชา เพื่อวางแผนการสอนในแต่ละครั้ง กิจกรรมทุกกิจกรรมให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการทำงานกลุ่ม โดยครูจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา เพื่อแสวงหาความรู้และเพื่อฝึก ทักษะต่าง ๆ โดยมีครูเป็นผู้คอยดูแลให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมไปจนประสบ ผลสำเร็จ และร่วมเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรม ประชาธิปไตยของนักเรียน ครูจะต้องเตรียมการสอนโดยคำนึงถึง

- 2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง
- 2.2 เนื้อหาวิชาตามกลุ่มประสพการณ์/รายวิชา
- 2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 การทำงานกลุ่มของนักเรียน
- 2.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3. บทบาทของนักเรียน นักเรียนจะต้องแสดงออกในลักษณะของผู้ทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยการวางแผนการปฏิบัติจริงและการฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของครูและนักเรียนแล้วจะเห็นว่าองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คือ การฝึกฝนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมประชาธิปไตยให้นักเรียนได้มากที่สุด กลุ่มใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย การสร้างเสริมวิถีประชาธิปไตย หรือการฝึกฝนให้นักเรียนมีคุณธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรมนั้น สามารถสอดแทรกไปในกลุ่มประสบการณ์รายวิชาใด ๆ ก็ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอนจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน การสอนเรื่องใดหรือกลุ่มวิชาใดก็ตามในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรกำหนดเป้าหมายแล้วนำมาสร้างเงื่อนไขของกลุ่มเพื่อนำเอาไปสอนอาจเรียกว่าข้อกำหนดหรือข้อตกลงได้ พร้อมกับสร้างระบบหรือวิธีการควบคุมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น

สรุปว่า บทบาทของบุคลากรในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การประสานความร่วมมือกันของบุคคลในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องมีวิสัยทัศน์ประชาธิปไตย มีความมุ่งมั่นที่จะบริหารงานแบบประชาธิปไตย ครูในโรงเรียนต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี โดยต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนักเรียนจะต้องมีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล

บทบาทของผู้บริหารต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

กรมสามัญศึกษาและหน่วยศึกษานิเทศก์ (2536, น. 44) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นประชาธิปไตย 3 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้บังคับบัญชา
 - 1.1 เป็นผู้ใช้อำนาจในการสั่งการตามกฎหมาย
 - 1.2 เป็นผู้รักษาและปฏิบัติตามระเบียบและข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้น
 - 1.3 เป็นผู้ควบคุม กำกับ ดูแลให้งานต่างๆ ของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย
 - 1.4 เป็นผู้ให้ความเสมอภาคและความเป็นธรรมแก่บุคลากรของโรงเรียน
2. บทบาทในฐานะผู้จัดการ
 - 2.1 เป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงาน
 - 2.2 เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการให้เหมาะสมกับงาน จัดหาสถานที่ วัสดุอุปกรณ์

และงบประมาณ

2.3 เป็นผู้จัดและกระตุ้นให้มีการดำเนินงานประชุมปรึกษาหารือ ระดมพลังความคิด

2.4 เป็นผู้ใช้ข้อมูลจากการที่กลุ่มเสนอแนะมาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจในการบริหารงาน

2.5 ติดตามผลการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3. บทบาทในฐานะผู้ร่วมงาน

3.1 เป็นผู้นำของกลุ่ม กระตุ้นและผลักดันให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผิดชอบ

3.2 ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวปฏิบัติ และการดำเนินการตามข้อตกลง

3.3 สร้างความเป็นกันเองกับบุคลากรในโรงเรียน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ปัญหา

3.4 ประสานงาน ประสานประโยชน์ เป็นที่พึ่งและที่ปรึกษา

3.5 ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน

3.6 ให้ออกาสแก่บุคลากรในการทำงานตามความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล

3.7 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่จำเป็นและไม่ควรแสดงว่าตนเป็นผู้มีอำนาจ แต่เพียงผู้เดียว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, น. 140 - 141) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยโดยดำเนินการด้วยวิธีการ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนตระหนักในความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

2. สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนทุกคนเข้าใจในแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

3. จัดทำแผนงาน โครงการ และปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อสะดวกต่อการดำเนินงาน

4. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบและดำเนินงาน

5. นำกิจกรรมประชาธิปไตยไปบูรณาการกับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

6. ประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยหลายรูปแบบและต่อเนื่องตามสภาพที่แท้จริง

7. ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้ทุกชั้นเรียนดำเนินกิจกรรมต่อไปนี้

7.1 ทุกชั้นเรียนมีการสอนข่าวและเหตุการณ์ โดยมีกำหนดการตามขั้นตอนของการสอนข่าวและเหตุการณ์

7.2 ทุกชั้นเรียนเน้นการฝึกให้นักเรียนปกครองกันเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรึกษา

7.3 ในการจัดทำแผนการสอน ให้สอดแทรกกระบวนการกลุ่มในกิจกรรมการเรียน การสอนทุกกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา

7.4 ทุกชั้นเรียนต้องมีการสร้างข้อตกลงตามวิธีการสร้างข้อตกลง

8. ให้กรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

9. ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ผลงานสู่ชุมชน

10. ผู้บริหารโรงเรียนควรนิเทศการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเป็นประจำทุกวัน หรือจะมอบหมายให้ครูวิชาการนิเทศ และควรมีการประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน เป็นประจำทุกเดือน

อมร รักษาสัตย์ (2543, น. 259) กล่าวว่า บทบาทผู้บริหารต่อการบริหารโรงเรียน แบบประชาธิปไตย โรงเรียนต้องมีระเบียบแนวปฏิบัติร่วมกัน ต้องให้เกียรติให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน ต้องสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันสมัย มีจิตวิญญาณ เป็นนักประชาธิปไตย ไม่ใช่อัตตาธิปไตย ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในการบริหารโรงเรียน คือการสร้างโรงเรียนให้เป็นของชุมชน เป็นโรงเรียนที่ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม ประชาชน มีความรู้สึกว่าเป็นโรงเรียนของเขา จึงจะเป็นโรงเรียนประชาธิปไตย และใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตยที่ทุกคนมีส่วนร่วม ดังนี้

1. คิดร่วมกัน
2. วางแผนร่วมกัน
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. มีการติดตามผลการปฏิบัติและควบคุมให้ปฏิบัติตามแผน
5. ประเมินผลร่วมกัน
6. ปรับปรุงแผนใหม่
7. รับผิดชอบร่วมกัน

พระมหาลำพียง อธิปญโญ (เพ็ญญ) (2554) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานขององค์กรการบริหารงาน ของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ การสร้าง ความเป็นกัลยาณมิตร การใช้ความร่วมมือในการทำงาน รวมทั้งในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กรให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบ ความสำเร็จโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกัน

ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน 3 ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด

อุไรรัตน์ ชนะบำรุง (2555) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ควรเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษามีความรู้และความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีการนิเทศภายใน เพื่อเฝ้าระวัง กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีระบบ จัดให้มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปรับปรุง พัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ (2558, น. 2-3) กล่าวว่า การพัฒนาปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและชุมชน เพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ดังนี้

1. การพัฒนาปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู

1.1 การเตรียมการก่อนดำเนินการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุม วางแผน กำหนดแนวทางร่วมกับคณะครูมีการแต่งตั้งทีมงานอย่างเหมาะสมชัดเจน และควรมีการเตรียมวางแผนงานร่วมกับทุกฝ่าย มีการสำรวจหาข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติมีการสร้างความตระหนัก จิตสำนึกให้กับครูทุกคน ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและควรนำครูไปทัศนศึกษาดูงาน

1.2 การดำเนินงานสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนตามแผนงานที่วางไว้ จัดกิจกรรม ฝึกให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกระบวนการกลุ่ม ผู้รับผิดชอบมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องอย่างจริงจัง มีการดำเนินการตามแนวทางตามแผนที่วางไว้ มีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนงานร่วมกันมีการมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง

1.3 การวางแผนจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาประชาธิปไตยสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน อาทิ การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยตามหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อให้เข้าถึงชุมชน การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีภายในโรงเรียนระยะสั้น 1 ปี การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน เป็นต้น

1.4 โรงเรียนควรจัดให้มีคณะกรรมการประเมินผลการสร้างเสริมประชาธิปไตย และผู้บริหารควรติดตาม ควบคุม กำกับ ดูแล งานสร้างเสริมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องตามแผนงานการประเมิน

1.5 ควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการประชาธิปไตยในห้องเรียน การทำโครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม และผู้บริหารสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเองกับคณะครูนักเรียนให้เป็นตัวอย่างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย อาทิ การจัดโครงการอนุรักษ์พลังงานและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมาเป็นกิจกรรมหลักและบูรณาการให้นักเรียนเกิดการทำงานเป็นหมู่คณะรู้จักแสวงหาความรู้แนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปณิธานนักเรียนร่วมมือกันทำงาน ร่วมรับผิดชอบ แล้วยังนำวิถีชีวิตประชาธิปไตยเข้าไปฝึกระเบียบวินัยในห้องเรียนและนอกห้องเรียนกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมการเรียนการสอนพลศึกษา อีกทั้ง ยังใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องสมุด กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม ในเวลาเย็นวันศุกร์สุดสัปดาห์ เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

สรุปว่า บทบาทผู้บริหารที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงบทบาทพฤติกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรที่เป็นผู้ร่วมงานได้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความคล่องตัวสอดคล้องกับหลักการตามวิถีทางประชาธิปไตย และทำให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีการยอมรับฟังและปฏิบัติตามความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ตลอดจนบริหารงาน ประเมินผลงาน โดยคำนึงถึงความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อให้ตรงเจตนารมณ์และสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยต้องเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนในทุกระดับของการพัฒนา

องค์ประกอบส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนไว้ ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2551) กล่าวว่า การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยมีแนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในทางปฏิบัติโดยการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่นพยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับแต่เพียงอย่างเดียว

2. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตยมีเจตคติ

ค่านิยม และศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นั้น มีแนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ดังนี้

1. บทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนที่มีบทบาทหน้าที่ในการเอื้ออำนวยให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องมีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ เคารพในความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคน ยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย บุคลิกภาพสติปัญญาและอารมณ์ รู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ใช้เหตุผลและปัญญาในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้ง รวมทั้งควรได้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็กที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือพัฒนา คุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้หรือในการดำเนินชีวิต ทั้งในและนอกห้องเรียนและในโรงเรียนด้วย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการประชาธิปไตยให้ผู้เรียน หรือนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีเจตคติ ค่านิยม และศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัยวุฒิของผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นเกม และการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติ และร่วมอภิปราย วาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสรี สร้างแผนผังความคิด จัดนิทรรศการ ประกวดผลงาน สำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ การทำโครงการ การศึกษาเอกสารและตอบประเด็นคำถาม การวิพากษ์ การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และการฝึกปฏิบัติ ฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียนในทุกระดับชั้น ได้เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด โดยเฉพาะในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นจะทำให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน เห็นคุณค่า ในการปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาทสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

อรุณ วัจจันท์ (2552, น. 4-5) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์ เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียน ใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดองค์กรบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนภูมิโครงสร้างการบริหาร การกำหนดลักษณะงานและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การมีกล่องรับความคิดเห็นของนักเรียน การจัดระบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและสมาคมศิษย์เก่ามีส่วนส่งเสริมพัฒนา โรงเรียน

2. ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดรายวิชาเลือก ที่หลากหลายเพื่อสนองความถนัด ความสามารถ และความสนใจของนักเรียน นักเรียนมีการทำงาน เป็นกลุ่มและสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม การตัดสินใจแก้ปัญหาทางการเรียน การใช้เสียงข้างมากในการอภิปรายข้อคิดเห็น การร่วมกันทำงานอย่างฉันทามติ การยึดกฎเกณฑ์ กติกา ที่กำหนดและยึดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ และการร่วมการประเมินผลงาน ของตนเองและของกลุ่ม

3. ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การดำเนินการเลือกตั้ง คณะกรรมการนักเรียน การบำเพ็ญประโยชน์ตามสถานที่สาธารณะในท้องถิ่น การจัดนิทรรศการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำต่อเนื่องทุกปี การร่วมกิจกรรมเดินรณรงค์ ในนโยบายต่าง ๆ ที่หน่วยงานขอความร่วมมือ การส่งเสริมประชาธิปไตยในห้องเรียน และการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ

4. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ วางแผนดูแลบริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ การจัดการเรียนการสอนยึดนักเรียน เป็นศูนย์กลาง การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทั้งในและนอกสถานที่ร่วมกัน การเคารพในสิทธิและยอมรับในบทบาทหน้าที่ ของตนเอง การแสดงความคิดเห็นด้วยความยุติธรรม ควรให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่เพื่อน การช่วยเหลือเพื่อนร่วมชั้น และการตัดสินใจคัดเลือกนักเรียนที่ได้รับรางวัล

เอกรินทร์ คล้ายหิรัญ (2552) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน คือจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียนใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การจัดองค์กรบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยคือ บทบาทของผู้บริหาร เป็นผู้นำ ของกลุ่ม กระตุ้นและผลักดันให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมทำร่วม แก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ส่งเสริม ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแนวปฏิบัติและการดำเนินการตามข้อตกลง สร้างความเป็นกันเองกับบุคลากรในโรงเรียน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ปัญหา ให้ขวัญและกำลังใจ

แก่ผู้ร่วมงาน ให้โอกาสแก่บุคลากรในการทำงานตามความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้บุคคล แต่ละงานร่วมกันกำหนดรายละเอียด ลักษณะงานและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน กระจายงานไปตามสายงานต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายงาน หมวดวิชา โดยให้แต่ละงานมีคณะกรรมการหรือคณะทำงาน หรือกลุ่มรับผิดชอบร่วมกัน มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอความเห็น การวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูล หรือข้อยุติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และเป็นประโยชน์สำหรับส่วนรวม มีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงการจัดองค์กร รายละเอียด ลักษณะงาน และขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน จัดระบบให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินโรงเรียน ทั้งในด้านโครงสร้าง สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน และผลการดำเนินงาน มีกรรมการที่ปรึกษา หรือกรรมการบริหารโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือผู้บริหารในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาก่อนการตัดสินใจสั่งการ มีองค์กรภายนอกที่มีส่วนส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียน เช่น สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง - ครู คณะกรรมการการศึกษาส่วนท้องถิ่น

2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย คือการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยมีกิจกรรม ดังนี้ คือ โรงเรียนต้องจัดวิชาเลือกที่หลากหลาย ส่งเสริมให้โรงเรียนใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีกิจกรรมกลุ่มการอภิปรายซักถาม การโต้วาที การฝึกเขียน และวิจารณ์คำโฆษณา การจัดทำสมุดภาพ การจัดป้ายนิเทศโดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบ การใช้บัตรสั่งงาน โดยครูต้องดูแลให้คำปรึกษานักเรียน ให้นักเรียนได้อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันฉันมิตร ให้ความรักความเมตตาเอาใจใส่และเป็นกันเองกับนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการประเมินผลงานของตนเองและของกลุ่มและให้ข้อมูลย้อนกลับการสอนของครู

3. กิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมี ดังนี้ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีหรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ ส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมตามนโยบาย กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น ส่งนักเรียนไปแข่งขันทักษะต่าง ๆ หรือตอบปัญหา สอบชิงทุน การแข่งขันกีฬาท้องถิ่น การส่งนักเรียนไปร่วมแสดงกิจกรรมหรือเล่นดนตรีตามหน่วยงานที่ขอมหาการจัดนิทรรศการ การออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ

4. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย คือ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ โดยใช้หลักของการร่วมคิดร่วมทำ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ โดยการจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางด้านการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนจัดบริการส่งเสริมสนับสนุน

ทางวิชาการต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการโดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนผ่านกิจกรรมค่ายเพื่อการเรียนรู้ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่เกิดขึ้นในรูปของกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงป้องกันและแก้ปัญหาของผู้เรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศ กิจกรรม กระบวนการ สถานที่ และสถานการณ์ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลา ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ในระดับบุคคล (Individual) การเรียนรู้จากเพื่อน (Peer learning) การเรียนรู้ในกลุ่ม (Cooperative Learning) การเรียนรู้ จากการสังเกตและการเลียนแบบจากตัวแบบ (Observational Learning and Modeling) และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสูงสุด ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เห็นคุณค่าของการเป็นทีม พัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาคุณลักษณะทางสังคม เสริมสร้างทักษะการสื่อสาร รวมถึงการสร้างเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของตนเอง

ปิยพจน์ ตูลาชม (2556) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีประชาธิปไตยผ่านการจัดกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมดำเนินตามนโยบาย กิจกรรมสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กิจกรรมพิเศษต่าง ๆ กิจกรรมกลุ่มการแสดง กิจกรรมชมรมและองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรม ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นอย่างดี

2. ต้องส่งเสริมการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย โดยการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ดี จะช่วยเสริมสร้างแนวความคิด จิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุว่าคนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใด ย่อมต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นให้ได้จึงจะสามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมในสังคมนั้นอย่างมีความสุข การสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย จึงถือว่าเป็นการสร้างระบบและการยอมรับซึ่งกันและกัน

3. ส่งเสริมครูทุกคนให้จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยให้สอดแทรกอย่างสม่ำเสมอทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยสัมพันธ์กับวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ

4. ส่งเสริมผู้เรียนให้เข้าใจในความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปกครองตนเอง สามารถแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และสามารถนำความเป็นประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

สน สุวรรณ (2556) กล่าวว่า การส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนที่เหมาะสมในสถานศึกษา ต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้กิจกรรมนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมและคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือ ปัญญาธรรม คารวธรรม สามัคคีธรรม ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับการศึกษา ในการจัดกิจกรรมทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์การบริหารสถานศึกษา เป็นองค์การบริหารที่เป็นประชาธิปไตยและสามารถวัดผลและประเมินผลได้จากพฤติกรรมหรือบทบาทที่ผู้บริหารแสดงออกโอกาสต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์และบุคลากรได้รับและหลักการจัดองค์กร รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา
2. การจัดการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยสามารถวัดผลและประเมินผลได้จากหลักการจัดหลักสูตรและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ กิจกรรมฝึกฝนพฤติกรรมและปลูกฝังคุณธรรมสำคัญ ๆ ในชั้นเรียน และยุทธศาสตร์หรือแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งการเผยแพร่
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยทั้งส่วนกิจกรรมตามนโยบายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีผลต่อการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ทั้งนี้ให้สามารถวัดผลและประเมินผลได้ชัดเจน
4. สื่ออุปกรณ์สำหรับการเสริมสร้างและพัฒนา จัดให้มีสื่ออุปกรณ์อย่างพอเพียงและเหมาะสม ทั้งส่วนสื่อการเรียนการสอนและสื่อสำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริม โดยให้สามารถวัดผลและประเมินผลได้ชัดเจน
5. การวัดผลและประเมินผล มีการวัดผลประเมินผลการเสริมสร้างและพัฒนาประชาธิปไตย ที่สอดคล้องกับจุดเน้นของการประเมิน ใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือประเมินอย่างหลากหลายภายใต้ความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่าย รวมทั้งควรเน้นให้มีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินกิจกรรมทั้งระบบอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

พระพงษ์ สิริสมปนโน (สุล่านาจ) (2558, น. 24) กล่าวว่า กระบวนการส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การจัดการเรียนการสอนทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนมีจิตใจที่สนับสนุนและยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 4 ด้าน คือ

1. ด้านการจัดองค์กรให้มีลักษณะประชาธิปไตย คือการดำเนินงานหลายอย่างที่ต้องทำควบคู่กันไปพร้อมกัน กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของประชาธิปไตย แก่บุคลากรในองค์กร องค์กรที่เป็นประชาธิปไตยควรมีการร่วมมือและการประสานงานให้บุคลากรและคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการ

2. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตย คือการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนมีส่วนประกอบหลัก 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการบริหารหลักสูตรที่เสริมสร้างประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของรายวิชาในบางวิชาตามหลักสูตรได้บรรจุองค์ความรู้และแนวทางการสร้างลักษณะพฤติกรรมนักเรียนที่เป็นประชาธิปไตยคือกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และส่วนที่สองบรรยากาศการเรียนการสอน โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางและใช้กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้การเสริมสร้างประชาธิปไตยในส่วนนี้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและความสนใจทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้รอบรู้กว้างขวางในเรื่องประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

4. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย คือการจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการ สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร และการจัดการที่เป็นประชาธิปไตยโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการช่วยคิดช่วยทำเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงเป็นอิทธิพลสำคัญในการสร้างบรรยากาศการบริหารสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารที่ปรารถนาจะนำองค์กรไปสู่ผลสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ต้องพยายามปรับปรุงแก้ไขจัดหาและเสริมสร้างปัจจัยในด้านนี้เป็นสำคัญด้วยเหตุนี้การสร้างบรรยากาศที่ดีจึงเป็นแนวทางในการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้กับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในสถานศึกษา

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559) กล่าวว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน ผู้บริหารและครูควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรมของสภานักเรียน นิสิตและนักศึกษา
2. สอนและฝึกหัดให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มและการรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น
3. เสริมสร้างให้ครูอาจารย์ นักเรียน นิสิตและนักศึกษามีวินัย ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อหน้าที่
4. ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลและรักใคร่ปรองดองกันในสถานศึกษา

5. กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น กิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมของสภานักเรียน นิสิต และนักศึกษา กิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมของชุมชน

วันชัย หวังสวาสดิ์ (2559, น. 12) กล่าวว่า องค์ประกอบของประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักสูตร

สถานศึกษาส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ ได้แก่ จุดหมายหลักสูตรและจุดมุ่งหมายประชาธิปไตย กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเนื้อหาประชาธิปไตยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้คุณภาพผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันการมีจิตสาธารณะ จิตอาสา การจัดการ และหาทางออกที่เหมาะสม ด้านความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างบุคคล และโครงสร้างรายวิชา พื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระบูรณาการ และสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย ได้แก่ จัดทำคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรลูกเสือเนตรนารี และหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา คือการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพระเบียบวินัยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ การจัดกิจกรรมสุนทรีย์ การจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง

3. การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน คือ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียนอาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะดวกสะอาดสดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางด้านการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียนการใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

สมหมาย จันทรเรือง (2559) กล่าวว่า การส่งเสริมนักเรียนให้เกิดการปฏิบัติวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อสร้างคุณลักษณะและค่านิยมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ดังนี้

1. องค์กรประกอบด้วยคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน คณะนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียน ผู้นำชุมชนในเขตให้บริการการศึกษาของโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน เป็นแบบอย่างในการสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมกันในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างความเป็นประชาธิปไตยของโรงเรียน

2. คณะครูมีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการความเป็นประชาธิปไตย

3. คณะครูมีกระบวนการบทบาทความเป็นประชาธิปไตยในการจัดกิจกรรมให้เป็นพลเมือง

4. โรงเรียน คณะนักเรียน และแกนนำชุมชนมีกระบวนการ มีส่วนร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมสร้างให้นักเรียนเป็นพลเมืองของชุมชน

5. นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติการกิจกรรมที่เป็นความเป็นพลเมืองของโรงเรียนและชุมชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ (2560, น. 97) กล่าวว่า ในแผนการศึกษาแห่งชาติ 2560 – 2579 แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ ประเทศไทยและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยกล่าวถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน ดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกของคนไทยทุกช่วงวัยและประชาชนต่างเชื้อชาติที่อยู่ในประเทศไทย ให้มีความจงรักภักดี และธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. ปลุกฝังและเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย ความสามัคคี สมานฉันท์ สันติวิธีต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. จัดการเรียนรู้เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผ่านหลักสูตรทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เช่น ผ่านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

4. ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ในสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

5. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

6. พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในทุกกระบวนการศึกษา

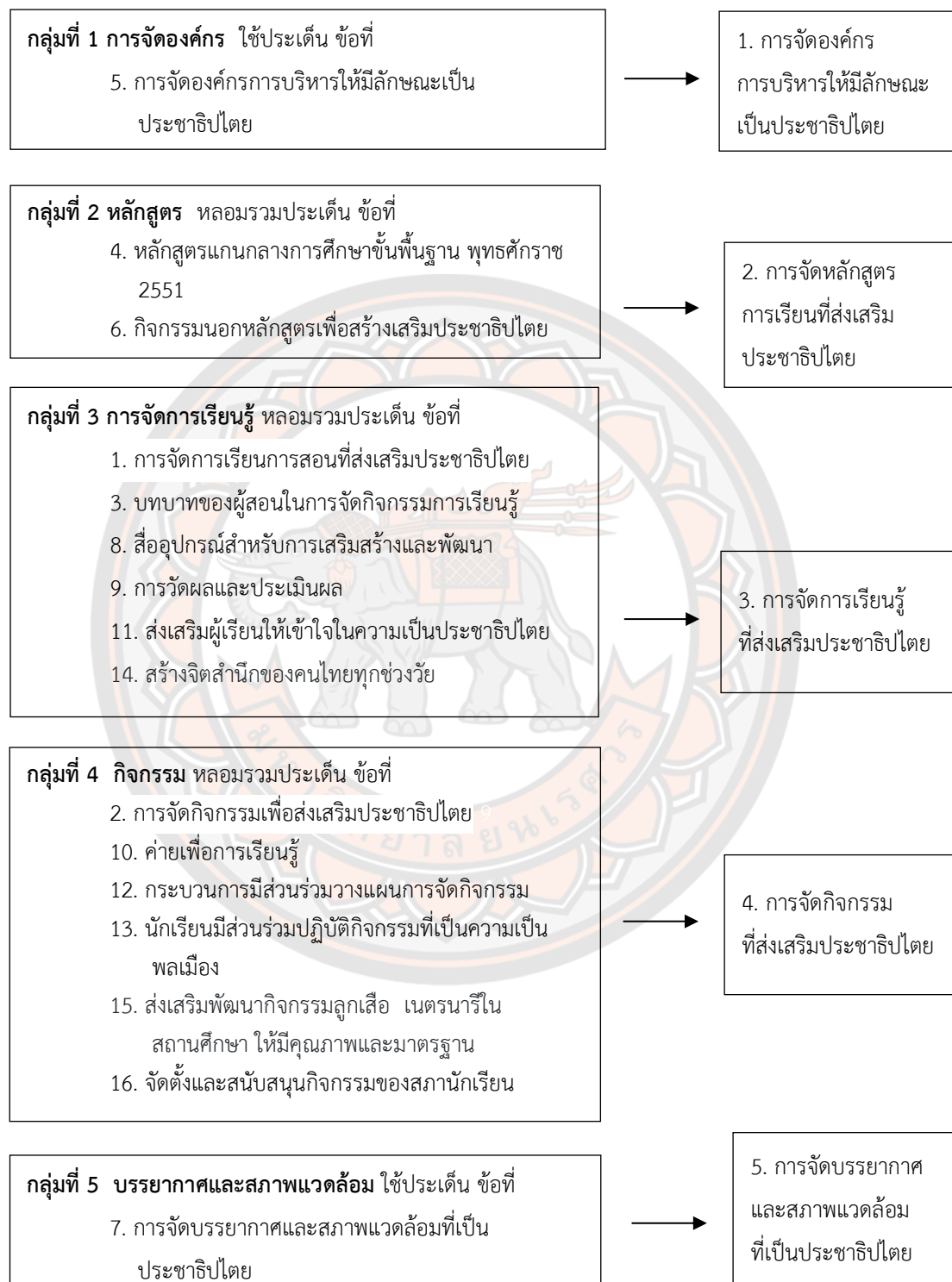
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำตารางการสังเคราะห์องค์ประกอบ การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน ดังตาราง 1

ประเด็นที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย	นักวิชาการและหน่วยงานที่ผู้วิจัยศึกษา											
	กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2551)	กกต. และสพฐ. (2551)	อรุณ จักรหวัด (2552)	เอกรินทร์ คล้ายหิรัญ (2552)	สน สุวรรณ (2556)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาพื้นฐาน (2554)	ปิยพจน์ ตู่ลาชม (2556)	พระพงษ์ สิริสมปโนน (สุล่านจ) (2558)	กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559)	วันชัย หวังสวัสดิ์ (2559)	สมหมาย จันทร์เรือง (2559)	เลขที่การสภการศึกษา/กระทรวงศึกษาธิการ (2560)
1. การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	/		/	/	/		/	/	/		/	/
2. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย	/	/	/		/		/	/	/	/		/
3. บทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้		/							/		/	
4. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551		/								/		/
5. การจัดองค์กรบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย			/	/	/		/				/	
6. กิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย				/								
7. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย			/	/			/	/		/		
8. สื่ออุปกรณ์สำหรับการเสริมสร้างและพัฒนา					/							
9. การวัดผลและประเมินผล					/							
10. ค่าใช้จ่ายการเรียนรู้						/						
11. ส่งเสริมผู้เรียนให้เข้าใจในความเป็นประชาธิปไตย							/		/			/
12. โรงเรียน คณะนักเรียน และแกนนำชุมชน มีกระบวนการมีส่วนร่วมวางแผนการจัดกิจกรรม											/	
13. นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติการกิจกรรมที่เป็นพลเมือง ของโรงเรียนและชุมชน											/	
14. สร้างจิตสำนึกของคนไทยทุกช่วงวัยและประชาชน ต่างเชื้อชาติที่อยู่ในประเทศไทยให้มีความจงรักภักดีและธำรง รักษาสถาบันหลักของชาติได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์												/
15. ส่งเสริมพัฒนากิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีในสถานศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน												/
16. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรม ของสถานักเรียนนิสิตและนักศึกษา									/			

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวแปรจากผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปได้ว่า องค์ประกอบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน จากจำนวน 12 แหล่ง สังเคราะห์ได้ จำนวน 16 ประเด็น จากนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาทำความเข้าใจถึงรายละเอียด ของแต่ละประเด็นที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย จึงได้หลอมรวมประเด็นที่มีความคล้ายคลึง กัน จัดเป็นกลุ่มหลักได้ 5 กลุ่ม เมื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบเสร็จสิ้นแล้วจึงได้กำหนดเป็นองค์ประกอบ การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนได้ 5 ด้าน ดังนี้

องค์ประกอบของการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

ภาพ 1 แสดงองค์ประกอบของการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

องค์ประกอบที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน แบ่งออกได้เป็นทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยองค์ประกอบที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีดังนี้

1. การจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

อรุณ วัจจันหวัด (2552, น. 4-5) กล่าวว่า การจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนภูมิโครงสร้างการบริหาร การกำหนดลักษณะงานและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การมีกลองรับความคิดเห็นของนักเรียน การจัดระบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและสมาคมศิษย์เก่ามีส่วนส่งเสริมพัฒนาโรงเรียน

สน สุวรรณ (2556, น. 22) กล่าวว่า การจัดองค์กรให้มีลักษณะประชาธิปไตย หมายถึง การจัดองค์กรการบริหารสถานศึกษา เป็นองค์กรการบริหารที่เป็นประชาธิปไตยและสามารถวัดผลและประเมินผลได้จากพฤติกรรมหรือบทบาทที่ผู้บริหารแสดงออกโอกาสต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์และบุคลากรได้รับและหลักการจัดองค์กรรวมทั้งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาด้วย

พระพงษ์ สิริสมุปนโน (สุล่านาจ) (2558, น. 24) กล่าวว่า การจัดองค์กรให้มีลักษณะประชาธิปไตย หมายถึง การดำเนินงานหลายอย่างที่ต้องทำควบคู่กันไปพร้อมกัน กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของประชาธิปไตยให้แก่บุคลากรในองค์กร การจัดองค์กรที่เป็นประชาธิปไตย ควรมีการร่วมมือและการประสานงาน ให้บุคลากรและคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการของโรงเรียนและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกระตุ้นและผลักดันให้บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งวิคิดและกระบวนการแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดความสำนึกแก่เยาวชนให้เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยต่อไป

สรุปว่า การจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การกระตุ้นและผลักดันให้บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบให้โอกาสแก่บุคลากรได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถและความถนัด ส่งเสริมให้บุคลากร

และนักเรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการหรืองานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมเสนอความคิดเห็น ใช้หลักการประชาธิปไตยเพื่อหามติที่ประชุม รวมถึงการสร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร และจัดให้มีกล่องรับความคิดเห็นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียน

2. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

ประกายรัตน์ พร้อมดิษฐ์ (2549, น. 18-19) กล่าวว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตย ในโรงเรียนด้านหลักสูตร คือ มุ่งให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นคนดี เก่ง มีความสุข ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เข้าใจพื้นฐานของปัญหา ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่า หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมประชาธิปไตย มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็น ต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐาน ความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพโดยมีจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ

นาริรัตน์ กว้างขวาง (2561, น. 5) กล่าวว่า การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย หมายถึง การจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ตามหลักสูตรและนอกเหนือจากหลักสูตรที่ทางโรงเรียนกำหนดเพื่อให้หลักสูตรการเรียนรู้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกิจกรรมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริม ประสพการณ์ของนักเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

สรุปว่า การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การนำหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการ สอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวิชาเลือกที่หลากหลาย ตามความสนใจของนักเรียน โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม รวมถึงการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมประชาธิปไตย มีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ

3. การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, น. 3-5) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยบทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการเอื้อให้เกิดและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ได้และจำเป็นต้องมีทัศนคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตย ประกอบด้วย การเคารพในความคิดของนักเรียน ยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายของนักเรียน รู้จักประสานประโยชน์ และรู้จักใช้เหตุผลและปัญญาในการแก้ไขปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, น. 4-5) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตยมีเจตคติ ค่านิยม และศรัทธาการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัยวุฒิของผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นเกม และการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา การฟังนิทาน และร่วมแสดงความคิดเห็น การแสดงบทบาทสมมติ และร่วมอภิปราย การวาดภาพ การเล่าเรื่องจากภาพ การเขียนบรรยายโดยเสรี การสร้างแผนผังความคิด การจัดนิทรรศการ การประกวดผลงาน เป็นต้น

อรสิริพิมพ์ บริหารธนโชติ (2565) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ประชาธิปไตย ในยุคปัจจุบันนักเรียนกล้าแสดงออกทางการเมือง บทบาทของครูต้องไม่ยึดยึดความคิดของเรา ใส่เข้าไปให้เด็ก นำหลักประชาธิปไตยเข้ามาใช้ เคารพจุดยืนทางการเมืองของแต่ละคน เปิดใจรับฟัง คอยชี้แนะบางอย่างที่อาจจะไม่เหมาะสม เช่น เรื่องการใช้ภาษาในการโพสต์บนโซเชียล ครูก็จะบอกเด็กเสมอว่าเราพูดถึงสิ่งที่เราอยากสื่อสารได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้คำหยาบ คำรุนแรง หรือแม้แต่การแชร์ เราต้องศึกษาข้อมูลก่อน กลั่นกรองก่อนว่าข้อความ โดยครูคอยรับฟัง คอยให้คำแนะนำ โดยไม่ชี้นำในสิ่งที่เขาคิด

สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักประชาธิปไตยสอดแทรกอย่างสม่ำเสมอให้สัมพันธ์กับวิชาที่ตนเองรับผิดชอบโดยครูมีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของนักเรียนทุกคนและปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอภาค รวมถึงการยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดระเบียบ กติกา ร่วมกันใช้หลักประชาธิปไตยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้ การทำงานกลุ่ม การใช้เสียงข้างมากอภิปราย

ข้อคิดเห็น รวมถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงานตนเองและของกลุ่มฝึกการยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน และให้ข้อมูลป้อนกลับการสอนของครู

4. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, น. 4-5) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย และเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจัง ได้แก่

1. การทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตย
2. ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่นของตน ตามสถานการณ์จริง
3. ได้สำรวจ เฝ้าดูปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น
4. ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่างๆ เช่น รณรงค์การเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติ เป็นต้น
5. ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การบำเพ็ญประโยชน์ในกิจการสาธารณะ เป็นต้น
6. ฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ เช่น การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และดำรงตนเป็นผู้ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

สุภัสรา ทะนุ (2560, น. 8) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย เจตคติ ค่านิยมและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้แก่ การจัดกิจกรรมการเล่น เกม การฟังนิทาน การสำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ การวาดภาพ การเล่าเรื่องจากภาพ และการเขียนบรรยาย การสร้างแผนผังความคิด การจัดนิทรรศการ การประกวดผลงาน การแสดงบทบาทสมมติ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ การวิพากษ์ และวิจารณ์ข่าวสาร

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2563, น. 2) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยนั้น ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย โดยผู้สอนให้ออกสและเวลากับผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมทั้งกับกิจกรรม และในการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยและเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจัง ได้แก่ การทำงานเป็นกลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สรุปว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในของโรงเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบงาน เช่น กิจกรรมเลือกตั้งสภานักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและสนใจ โดยสนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำและบทบาทของสมาชิกกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ เช่น ธรรมนูญการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ

5. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

อรุณ วังจังหวัด (2552, น. 5) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ วางแผนดูแลบริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ การจัดการเรียนการสอน ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทั้งในและนอกสถานที่ร่วมกัน การเคารพในสิทธิและยอมรับในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การแสดงความคิดเห็นด้วยความยุติธรรม การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่เพื่อน การช่วยเหลือเพื่อนร่วมชั้น และการตัดสินใจคัดเลือกนักเรียนที่ได้รับรางวัล

สน สุวรรณ (2556, น. 22) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง สื่ออุปกรณ์สำหรับการเสริมสร้างและพัฒนา ควรจัดให้มีสื่ออุปกรณ์อย่างพอเพียงและเหมาะสม ทั้งส่วนสื่อการเรียนการสอนและสื่อสำหรับจัดกิจกรรม

วันชัย หวังสวัสดิ์ (2559, น. 25) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน คือ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียนอาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะดวกสบาย ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางด้านการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

1.3 ข้อมูลจังหวัดสุโขทัย

1. ประวัติศาสตร์จังหวัดสุโขทัยเป็นที่ตั้งอาณาจักรแรกของชนชาติไทยเมื่อ 700 กว่าปีมาแล้ว คำว่า "สุโขทัย" มาจากสองคำ คือ "สุข+อุทัย" หมายความว่า "รุ่งอรุณแห่งความสุข" รอยอดีตแห่งความรุ่งเรืองเห็นได้จากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวไทยและต่างประเทศ

2. ภูมิศาสตร์ตามการแบ่งจังหวัดเป็นภาคโดยคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ และราชบัณฑิตยสภา จังหวัดสุโขทัยตั้งอยู่ในภาคกลาง บริเวณตอนบนของภาค หากแบ่งเขตตามการพยากรณ์อากาศและเศรษฐกิจสังคม จะจัดอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง ห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางหลวงแผ่นดินประมาณ 440 กิโลเมตร

2. สาระสำคัญแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2.1 วิสัยทัศน์

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ สู่สังคมอนาคตที่ยั่งยืน

2.2 พันธกิจ

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ

3. พัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเต็มตามศักยภาพ

4. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21

5. สร้างโอกาส ความเสมอภาคทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

6. พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ

7. ส่งเสริมระบบบริหารการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

8. ปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

9. พัฒนาระบบบริหารการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

2.3 เป้าหมาย

1. สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. สถานศึกษาจัดการศึกษาให้มีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ
3. ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ และมีขีดความสามารถในการแข่งขัน
เต็มตามศักยภาพ
4. ผู้เรียนมีศักยภาพ คุณภาพ สมรรถนะ ตามหลักสูตรและคุณลักษณะ
ในศตวรรษที่ 21
5. ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาส ความเสมอภาคทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
6. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน
ให้เป็นมืออาชีพ
7. ระบบบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable
Development Goals : SDGs) อย่างมีคุณภาพ
8. ระบบบริหารจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสมดุล
9. ระบบบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย
อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 จุดเน้น

1. น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาและศาสตร์พระราชา สู่การปฏิบัติ
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์
ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทักษะที่จำเป็น
ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพนำไปสู่การมีงานทำ พัฒนาผู้เรียน
สู่การเป็นนวัตกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วย Digital Platform
3. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21
4. มีระบบการดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วม
ของภาคีเครือข่ายในการคุ้มครองดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอย่างรอบด้าน
5. พัฒนาศักยภาพและสมรรถนะ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา
อย่างต่อเนื่อง

6. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Active Learning)
7. บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (SCQA , OBECQA)
8. มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ
9. จัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

2.5 กลยุทธ์หน่วยงาน

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาทุกคนทุกคน

กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษากลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

สรุปว่า จุดเน้นของเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ได้ขับเคลื่อนการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประจำปี 2565 โดยกำหนดไว้ในพันธกิจ คือจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จุดเน้นของสำนักงานเขตข้อที่สองคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเป้าประสงค์ข้อที่หนึ่งคือ ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม มีงานทำมีอาชีพ และเป็นพลเมืองโลกที่ดี (Global Citizen)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระพงษ์ สิริสมุปนโน (สุล่านาจ) (2558) ได้ทำวิจัย เรื่อง กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ อำเภอกะทู้มเบน จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จำนวน 320 คน เครื่องมือที่ใช้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสอบถามกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ อำเภอกะทู้มเบน จังหวัดสมุทรสาคร และ ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ อำเภอกะทู้มเบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัย พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน โรงเรียนมัธยมควรส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะพฤติกรรมที่พึงชี้ คือ การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา พฤติกรรมบ่งชี้ชัด ดังนี้ รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง ไม่ใช้อารมณ์ของตนมีอิทธิพลเหนือเหตุผลในการแก้ไขปัญหาลดข้อขัดแย้งและตัดสินใจปัญหา โดยอาศัยข้อมูลประกอบ ไม่นำความเชื่อใจกลางมาเป็นเครื่องตัดสินใจเป็นต้น

สมจิน เปียโคสูง (2560) ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยนักศึกษาเป็นผู้ประเมิน: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักศึกษาและอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จำนวน 1,293 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการประเมินการสอนของอาจารย์โดยนักศึกษาเป็นผู้ประเมิน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับนักศึกษาและอาจารย์ความคิดเห็นต่อแนวทางในการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมการประเมินการสอน ผลการวิจัย พบว่า ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมการประเมินการสอนบางส่วนหรือบางช่องทางยังขาดประสิทธิภาพ อาทิ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมการประเมินการสอนจากอาจารย์ผู้สอนไปยังนักศึกษาในกลุ่มที่รับผิดชอบ ควรดำเนินการอย่างจริงจังและสม่ำเสมอเพื่อเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ให้ทั้งอาจารย์และนักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการประเมินการสอนและประโยชน์ที่จะได้จากข้อมูลการประเมินการสอน

อรุณ วังจังหวัด (2552) ได้ทำวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตยศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสะบาย้อยวิทยา อำเภอสะบาย้อย จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสะบาย้อยวิทยา อำเภอสะบาย้อย จังหวัดสงขลา จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสะบาย้อยวิทยา อำเภอสะบาย้อย จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสะบาย้อยวิทยา อำเภอสะบาย้อย จังหวัดสงขลาโดยรวม อยู่ในระดับมาก

และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสละบายวิทยุ อำเภอสละบาย จังหวัดสงขลา พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมประชาธิปไตยในห้องเรียน และได้เสนอแนวทางแก้ไข คือ โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน

วิระวัฒน์ สังรวมใจ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ครูจำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถามการศึกษาบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน มีบทบาทในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยเรียงลำดับความถี่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1 ครูควรส่งเสริมให้กิจกรรมสถานักเรียนเข้มแข็ง เพื่อให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ครูควรให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมจิตอาสา เพื่อฝึกให้นักเรียน ได้เป็นผู้ให้แก่สังคม และครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากสื่อ อินเทอร์เน็ต เช่น คลิปวิดีโอ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตย จาก YouTube เพื่อเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้แก่เด็กนักเรียนที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ชฎาภรณ์ แก้วแสนทิพย์ (2561) ได้ทำวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย นักเรียนโรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2561 จำนวน 264 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามสภาพจริงและความคาดหวังของนักเรียน ที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด โรงเรียนควรให้นักเรียนได้เลือกและเข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ตนเองชอบและสนใจ โดยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นทั้งด้านความคิดและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และมีครูเป็นผู้ที่คอยชี้แนะแนวทางให้ ทั้งกิจกรรมการร้องเล่น เต้นรำ กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการคิด การอยู่ร่วมกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายเน้นให้นักเรียนได้กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจและกล้ายอมรับผลที่เกิดขึ้น

ให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วม โดยเป็นผู้ร่วมวางแผนและร่วมดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้มากที่สุด มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านประชาธิปไตยให้เข้าใจง่าย ไม่น่าเบื่อ ไม่น่าเบื่อ เนื้อหามากเกินไป โดยควรเป็นกิจกรรมในการเรียนการสอนที่เพิ่มความรู้และส่งเสริมคุณลักษณะ ประชาธิปไตยให้มากขึ้น มีจัดกิจกรรมเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เพิ่มเติมและควรจัดกิจกรรมพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริง และที่สำคัญครูต้องมีการเตรียมการสอนจัดสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจได้เร็วยิ่งขึ้น

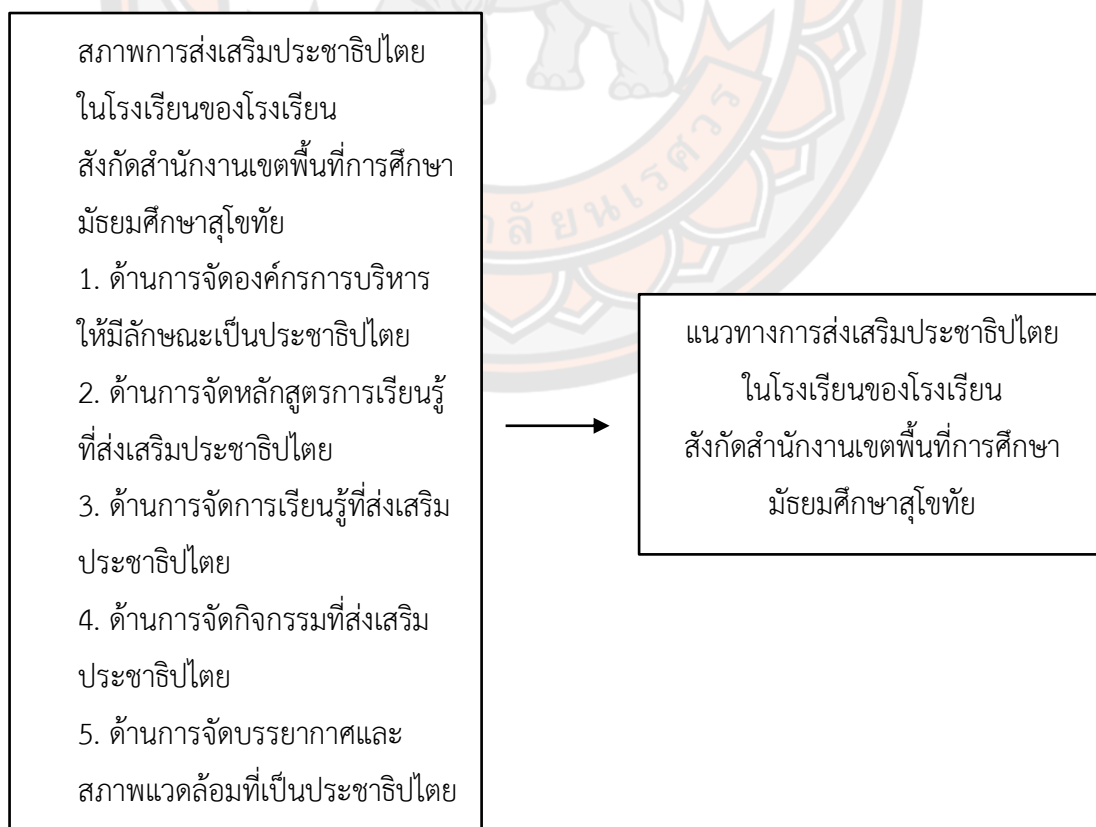
ศรัณยู ห่มจันทร์พย์ (2556) ได้ทำวิจัย เรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร รากฐานประชาธิปไตยในบริบทไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เก็บข้อมูลจากสนามจากกลุ่มเป้าหมายที่มีประสบการณ์ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองผ่านระบบการศึกษาจำนวน 40 คน ประกอบด้วย นักวิชาการในภาคประชาสังคม วิทยากรชุมชน ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และนักวิชาการด้านการศึกษา ข้อมูลได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการระดมความคิดเห็นเพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีประสบการณ์ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองผ่านระบบการศึกษา โดยกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองผ่านการศึกษาในระบบ และ ในการศึกษาอกระบบ โดยกลุ่มจะแสดงความคิดเห็นและระดมสมองร่วมกัน ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะพื้นฐานที่พลเมืองไทย ควรได้รับการส่งเสริม คือ การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีจิตสาธารณะ ซื่อสัตย์ และมีเหตุผล การออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยรวมทั้งสร้างความเป็นพลเมืองจึงต้องมีวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติและการประมวลผลทางปัญญา ซึ่งต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรขึ้นใหม่ ให้มีลักษณะเป็นหลักสูตรเป็นทางเลือกที่พอเหมาะกับความต้องการของผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ได้ง่าย และให้พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการคิดวิเคราะห์ ฝึกทักษะการคิดและแสดงความคิดเห็น ให้มีกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกปฏิบัติ ด้วยกรณีศึกษา แบบฝึกหัด กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ รวมทั้งกิจกรรมที่เชื่อมโยงความรู้จากห้องเรียนสู่ภายนอกห้องเรียน ในชุมชนและสังคม

นาริรัตน์ กว้างขวาง (2561) ได้ทำวิจัย เรื่อง การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครู ในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวากรุงเทพมหานคร จำนวน 118 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามการบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการแก้ไขการบริหารงานโรงเรียนตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร การบริหารงานโรงเรียนผู้บริหารบางคนใช้อำนาจในการบริหารงานมากจนเกินไป ทำให้เป็นที่เกรงกลัวของผู้อื่น ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์ของตนเองมากจนเกินไป ควรบริหารงานด้วยการใช้หลักของ

เหตุผล และรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุด การบริหารงานบางครั้งผู้บริหารมีประสบการณ์น้อยจึงทำให้ความรู้ในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ จึงทำให้ไม่สามารถ อธิบายลักษณะขั้นตอนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่น ปฏิบัติตามได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงควรศึกษางานในแต่ละด้านที่ตนเองยังไม่มี ความเข้าใจเพียงพอให้มากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้มอบหมาย อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม ชัดเจน รวมถึงแสวงหาความรู้ใหม่ หลักการทำงานเพื่อถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้การทำงาน เกิดประสิทธิภาพ และขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ทางบุคลากร ในโรงเรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน เปิดโอกาสให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงาน และมีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ของคน ในองค์กรในโอกาสต่าง ๆ ร่วมถึงการสร้างความเข้าใจที่ดีในโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 3

ภาพ 3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 27 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 61 คน และครูผู้สอน จำนวน 980 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,041 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 285 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 61 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และครู จำนวน 224 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนครูในแต่ละโรงเรียน ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน
สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565

ที่	โรงเรียน	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
		ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
1	โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม	5	120	125	5	27	32
2	โรงเรียนสวรรคค่อนันต์วิทยา	5	108	113	5	24	29
3	โรงเรียนอุดมครุณี	5	102	107	5	23	28
4	โรงเรียนทุ่งเสลี่ยมชนูปถัมภ์	4	75	79	4	17	21
5	โรงเรียนเมืองเสลียง	4	75	79	4	17	21
6	โรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์	4	75	79	4	17	21
7	โรงเรียนบ้านด่านลานหอยวิทยา	4	55	59	4	13	17
8	โรงเรียนศรีมาศพิทยาคม	3	49	52	3	11	14
9	โรงเรียนกงไกรลาศวิทยา	3	45	48	3	10	13
10	โรงเรียนศรีนคร	3	37	40	3	9	12
11	โรงเรียนบ้านไร่พิทยาคม	2	28	30	2	6	8
12	โรงเรียนไกรในวิทยาคม รัชมังคลาภิเษก	2	21	23	2	5	7
13	โรงเรียนเมืองดงวิทยา	2	19	21	2	5	7
14	โรงเรียนบ้านสวนวิทยาคม	2	16	18	2	4	6
15	โรงเรียนท่าชัยวิทยา	1	16	17	1	4	5
16	โรงเรียนบ้านแก่งวิทยา	1	15	16	1	3	4
17	โรงเรียนหนองตูมวิทยา	1	15	16	1	3	4
18	โรงเรียนชัยมงคลพิทยา	1	14	15	1	3	4
19	โรงเรียนขุนไกรพิทยาคม	1	11	12	1	3	4
20	โรงเรียนดลิ่งชันวิทยานุสรณ์	1	11	12	1	3	4
21	โรงเรียนวังทองวิทยา	1	11	12	1	3	4
22	โรงเรียนบ้านใหม่เจริญผล พิทยาคม	1	11	12	1	3	4
23	โรงเรียนยางซ้ายพิทยาคม	1	11	12	1	3	4

ที่	โรงเรียน	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
		ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
24	โรงเรียนสวรรคค่อนันต์วิทยา 2	1	11	12	1	3	4
25	โรงเรียนหนองกลับวิทยาคม	1	10	11	1	2	3
26	โรงเรียนหนองปลาหมอ วิทยาคม	1	10	11	1	2	3
27	โรงเรียนลิไทพิทยาคม	1	9	10	1	2	3
	รวม	61	980	1,041	61	224	285
	รวมทั้งสิ้น		1,041			285	

ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศปีการศึกษา 2565 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มีนาคม 2565) สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาศาภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการศึกษาศาภาพการส่งเสริม
ประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ
รายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 การศึกษาศาภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating
Scale) ประกอบด้วย 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 38 ข้อ ดังนี้

1. ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย จำนวน 8 ข้อ
2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จำนวน 5 ข้อ
3. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จำนวน 11 ข้อ
4. ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จำนวน 7 ข้อ
5. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย จำนวน 7 ข้อ

2.2 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

2.2.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

2.2.2 สังเคราะห์การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็น 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย
- 2) ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
- 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
- 4) ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและ
- 5) ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

2.3 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อกำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะ

2.4 สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

2.5 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข

2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสม ของภาษาที่ใช้ โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์เฉพาะกับข้อคำถาม และปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีคุณภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ประกอบไปด้วย

2.6.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ชาตรุประชีวิน ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2.6.2 นายพัฒนพงษ์ สีภา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2.6.3 นางสาวณฤมล สุตเงิน ตำแหน่ง ครูผู้สอนโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้อง ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนี้มีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนี้มีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนี้ไม่มีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

2.7 นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จทางสถิติ (SPSS) จากนั้นเลือกข้อคำถามเฉพาะที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 มาใช้ ซึ่งปรากฏว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 ทุกข้อ (รายละเอียดของการหาค่า IOC อยู่ในภาคผนวก ค หน้า 113)

2.8 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ฉบับ จากนั้นนำผลที่ได้จากการไปทดลองใช้มาหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970, น. 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.940 (รายละเอียดของการหาค่าความเชื่อมั่น อยู่ในภาคผนวก ง หน้า 118)

2.9 นำแบบสอบถามไปจัดพิมพ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยยื่นขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์และแบบสอบถาม ซึ่งมีการระบุวันรับแบบสอบถามคืนทั้งหมดจำนวน 285 ฉบับ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งสอดซองเปล่าติดแสตมป์ และจำหน่ายซองถึงผู้วิจัยเพื่อความสะดวกในการจัดส่งกลับคืนให้ผู้วิจัย

3.3 ผู้วิจัยตรวจสอบจำนวนและความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 285 ฉบับ ได้รับฉบับที่สมบูรณ์กลับคืน จำนวน 285 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จ ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 38 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 121)

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.1 ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าด้านการบริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี ได้แก่

1) นายศราวุธ คำแก้ว รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนต้นแบบผลงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และสถานศึกษามีผลงานดีเด่นได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน ระดับประเทศ ได้แก่

1) นายพัฒนพงษ์ สีกา ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

1.3 ครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และเป็นมีผลงานดีเด่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ระดับประเทศ ได้แก่

1) นางสาวสิริอมร หวลหอม ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน โรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นลักษณะ แบบเติมคำตอบ

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) จำนวน 5 ด้าน ได้มาจากการวิเคราะห์สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย
2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
3. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
4. ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
5. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
2. ผู้วิจัยศึกษาผลที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 แล้วเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดทั้ง 5 ด้านมาจัดทำเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
3. นำข้อคำถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
5. พิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้มาแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 3 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยยื่นขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และแจ้งประเด็นการสัมภาษณ์ ตลอดจนติดต่อนัดหมายกำหนดการสัมภาษณ์ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้า
3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามกำหนดการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการจดบันทึก ระหว่างวันที่ 28 ตุลาคม ถึง 10 พฤศจิกายน 2565 แสดงดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล วันที่ เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์

ที่	ชื่อ-สกุล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	วันที่สัมภาษณ์	เวลา	สถานที่สัมภาษณ์
1	นายศราวุธ คำแก้ว รองผู้อำนวยการสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา	28 ตุลาคม 2565	10.00 น.	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา สุโขทัย
2	นายพัฒนพงษ์ สีกา ผู้บริหารสถานศึกษา	10 พฤศจิกายน 2565	09.00 น.	โรงเรียน ศรีสำโรงชนูปถัมภ์
3	นางสาวสิริอมร หวลหอม ครูผู้สอนรับผิดชอบงานส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียน	3 พฤศจิกายน 2565	09.00 น.	โรงเรียน ศรีสำโรงชนูปถัมภ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากวิธีการจดบันทึกและเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์มาจัดพิมพ์เป็นข้อมูล
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา แล้วสรุปประเด็นเนื้อหา

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตอนที่ 2 ผลการศึกษานวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มตัวอย่าง (n=285)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	106	37.19
หญิง	179	62.81
รวม	285	100.00
2. สถานภาพ		
ครู	224	78.59
ผู้บริหารสถานศึกษา	61	21.40
รวม	285	100.00
3. วุฒิการศึกษา		
ระดับปริญญาตรี	165	57.89
สูงกว่าระดับปริญญาตรี	120	42.11
รวม	285	100.00
4. ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 10 ปี	120	42.10
10 ปี ขึ้นไป	165	57.89
รวม	285	100.00

จากตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 37.19 และเป็นเพศหญิง มีจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 62.81 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า เป็นครู มีจำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 78.59 และเป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 21.40 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ระดับปริญญาตรี มีจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 42.11 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 42.10 และ 10 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ในภาพรวม

ที่	สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนของโรงเรียน	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	ด้านการจัดองค์การบริหารให้มีลักษณะ เป็นประชาธิปไตย	4.21	0.46	มาก	4
2	ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	4.22	0.43	มาก	3
3	ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	4.23	0.45	มาก	2
4	ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	4.34	0.43	มาก	1
5	ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ที่เป็นประชาธิปไตย	4.10	0.45	มาก	5
รวม		4.22	0.40	มาก	-

จากตาราง 5 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.34$) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.23$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
ที่เป็นประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$)

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

ที่	ด้านการจัดองค์กรการบริหาร ให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	ผู้บริหารสามารถกระตุ้น ผลักดัน และเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย	4.29	0.61	มาก	1
2	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนได้รับผิดชอบ ภาระงานตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคลตามหลักประชาธิปไตย	4.20	0.64	มาก	5
3	ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วม ในการวางแผนกำหนดนโยบายโครงการกิจกรรมงาน ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.18	0.69	มาก	7
4	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียน ได้มีส่วนร่วม ในการประชุมและร่วมเสนอความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรีภาพ	4.24	0.67	มาก	2
5	ผู้บริหารสามารถนำหลักประชาธิปไตยการเคารพเสียงข้างมากเพื่อหามติในการประชุมอย่างมีเหตุผล	4.20	0.70	มาก	5
6	ผู้บริหารสามารถสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากร และนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร	4.16	0.72	มาก	8
7	ผู้บริหารจัดกล่อรับฟังความคิดเห็นหรือช่องทางการรับ ฟังความคิดเห็นจากครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง	4.22	0.66	มาก	3
8	ผู้บริหารมีการจัดระบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ประเมินโรงเรียนได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย	4.21	0.67	มาก	4
รวม		4.21	0.46	มาก	-

จากตาราง 6 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถกระตุ้น ผลักดัน และเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเสรีภาพ ตามหลักประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$) รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประชุม และร่วมเสนอความเห็นในประเด็นต่างๆได้อย่างเสรีภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารสามารถสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$)

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ที่	ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้	4.27	0.62	มาก	1
2	โรงเรียนจัดวิชาเลือกที่หลากหลายให้นักเรียนได้เลือก ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน	4.22	0.61	มาก	3
3	โรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คุณธรรม คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ และค่านิยมประชาธิปไตยตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551และหลักสูตร สถานศึกษา	4.25	0.68	มาก	2
4	โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนไปใช้อย่างต่อเนื่อง	4.22	0.64	มาก	3
5	โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ	4.16	0.65	มาก	5
รวม		4.22	0.43	มาก	-

จากตาราง 7 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการสอดแทรก วิธีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$) รองลงมา คือ โรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมประชาธิปไตยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$)

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ที่	ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	ครูสามารถจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกกระบวนการประชาธิปไตยในรายวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิชาตนเอง รับผิดชอบ	4.23	0.59	มาก	6
2	ครูมีทัศนคติ และพฤติกรรมตามหลักประชาธิปไตย และเคารพในความคิดเห็นของนักเรียนทุกคน	4.24	0.62	มาก	4
3	ครูปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงฐานะ อาชีพของผู้ปกครอง หรือจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียนแต่ละคน	4.36	0.66	มาก	1
4	ครูแสดงออกยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลาย ของเรียนทั้งร่างกาย บุคลิกภาพ สติปัญญา และอารมณ์	4.25	0.62	มาก	3
5	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ กติกา การจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน ที่กำหนดขึ้น ด้วยความเสมอภาค และยืดหยุ่นได้ตามเหตุผล และสถานการณ์ที่จำเป็น	4.26	0.69	มาก	2
6	ครูสามารถใช้หลักประชาธิปไตยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม ของนักเรียน เช่น จัดให้มีประธาน รองประธาน เลขานุการของแต่ละกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ ร่วมกัน และทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง	4.22	0.68	มาก	7
7	ครูสามารถตั้งประเด็นปัญหาให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และใช้เสียงข้างมาก ในการอภิปรายข้อคิดเห็น	4.22	0.67	มาก	7
8	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงานตนเอง และของกลุ่มได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย	4.20	0.69	มาก	9

ที่	ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
9	ครูสามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกการยอมรับฟัง คำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน	4.16	0.72	มาก	10
10	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ป้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย	4.15	0.74	มาก	11
11	ครูสังเกตและบันทึกพฤติกรรมนักเรียนที่จำเป็นต้องแก้ไข หรือพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะที่จัดกิจกรรม การเรียนรู้	4.24	0.62	มาก	4
รวม		4.23	0.54	มาก	-

จากตาราง 8 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงฐานะ อาชีพ ของผู้ปกครอง หรือจุดเด่นจุดด้อยของนักเรียนแต่ละคน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36) รองลงมา คือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ กติกา การจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน ที่กำหนดขึ้นด้วยความเสมอภาค และยึดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ที่จำเป็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลป้อนกลับ ในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15)

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ที่	ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	โรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	4.45	0.59	มาก	1
2	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆได้อย่างสร้างสรรค์	4.29	0.65	มาก	6
3	โรงเรียนสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งสถานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.38	0.65	มาก	2
4	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรมต่างๆ	4.24	0.65	มาก	7
5	โรงเรียนส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน	4.33	0.63	มาก	4
6	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่นของตนตามสถานการณ์จริง	4.35	0.66	มาก	3
7	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่างๆ เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติเพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ	4.31	0.62	มาก	5
รวม		4.34	0.43	มาก	-

จากตาราง 9 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$) รองลงมา คือ โรงเรียนสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งสถานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความสนใจเหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรมต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$)

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

ที่	ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย	(n=285)		ระดับ	อันดับ
		$\bar{X}$	S. D.		
1	โรงเรียนจัดทำป้ายนิเทศ ให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้นักเรียนได้ศึกษา	4.12	0.61	มาก	3
2	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนสามารถนำเสนอความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยใช้ป้ายนิเทศ สื่อ เอกสาร หรือผ่านการจัดกิจกรรมหน้าเสาธง	4.12	0.65	มาก	3
3	ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีอัธยาศัยไมตรี มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกันมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย	4.21	0.64	มาก	1
4	ผู้บริหาร และครู สามารถใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน	3.94	0.67	มาก	7
5	ผู้บริหาร และครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนเป็นต้น	4.15	0.68	มาก	2
6	โรงเรียนมีการจัดพื้นที่บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบห้องเรียน ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มีความเหมาะสมเพียงพอต่อการสนับสนุนการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.06	0.68	มาก	6
7	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่บริเวณห้องเรียน อาคารเรียน ให้มีความสะอาดและสะดวกสบายต่อการใช้ มีความปลอดภัย คุ่มค่าและเกิดประโยชน์	4.10	0.66	มาก	5
รวม		4.10	0.45	มาก	-

จากตาราง 10 พบว่า สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีอริยาไยไมตรี มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกันมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$) รองลงมา คือ ผู้บริหาร และครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้มีเหตุผลรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหาร และครู สามารถใช้เหตุผลอธิบายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย สามารถแสดงผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

จากประเด็นสัมภาษณ์ ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมการสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตรได้อย่างไรบ้าง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็น ดังนี้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดการประชุมร่วมกันประจำเดือนเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ แบบกัลยาณมิตร ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...เขตพื้นที่การศึกษา ต้องรวมทุกโรงเรียนให้เป็นหนึ่งเดียว จะต้องจัดการประชุมร่วมกันประจำเดือนเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงาน จัดให้โรงเรียนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ กัลยาณมิตรจึงจะเกิด

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...กัลยาณมิตรจะเกิดขึ้น ต้องเกิดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยสำนักงานเขตพื้นที่ต้องให้โรงเรียนในแต่ละสหวิทยาเขต มาประชุม ทำกิจกรรมร่วมกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ในปีที่ผ่านมาสำนักงานเขตฯได้มีการจัดกิจกรรมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาทั้ง 27 โรงเรียน ให้นักเรียนและครูได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมการสร้างความเป็นกันเองแบบกัลยาณมิตรและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในแบบประชาธิปไตย

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา เปิดช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียนที่หลากหลาย รวมถึงการพูดคุยแบบกัลยาณมิตร ลดการสั่งการ ใช้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกันภายในองค์กรในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรให้เกิดขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...บทบาทของผู้บริหารไม่ควรสั่งการอย่างเดียว ต้องคอยสอบถาม ติดตาม และรับฟัง ต้องสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ลดการสั่งการ ให้กำลังใจอยู่กับแบบพี่น้องสิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจของผู้บริหาร ความเป็นกัลยาณมิตรก็จะเกิดขึ้น

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ผู้บริหารสนับสนุน ต้องมีช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียน และมีกิจกรรมให้ทำร่วมกันระหว่างคณะครู บุคลากร และนักเรียน เช่น กิจกรรมจับของขวัญ วันขึ้นปีใหม่ กีฬาสีภายใน เพื่อสร้างความเป็นกันเองและกัลยาณมิตรร่วมกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...เราจะเห็นภาพผู้บริหารเป็นครูใหญ่ในโรงเรียน ซึ่งครูและนักเรียนต่างเดินหนี ดังนั้นผู้บริหารควรแสดงภาพการเป็นกันเองผ่านการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับเด็ก ๆ หรือหาช่องทางการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนเปิดใจและรู้สึกอย่างพูดคุยปรึกษา ได้ความเป็นกัลยาณมิตรจะเกิดขึ้นเอง

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

1.3 ครูผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ และรับฟัง ข้อคิดเห็นของนักเรียน รวมถึงให้คำแนะนำที่ประโยชน์และเป็นທີ່ปรึกษาของนักเรียน ได้อย่างเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...ครูและลูกศิษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันค่อนข้างมาก คอยให้คำปรึกษา รับฟัง ข้อคิดเห็นของนักเรียน และชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้กับนักเรียน ไม่ปล่อยให้นักเรียน ทำโดยลำพัง

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ครูต้องเปิดใจกว้างเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นบ้าง เพราะนักเรียน มีความหลากหลาย การให้เกียรติ การยอมรับ เป็นพื้นฐานที่ทุกคนควรมีให้กันอยู่แล้วในฐานะมนุษย์ ด้วยกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ครูต้องให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักเรียน เปิดกว้างให้ได้ข้อเสนอความเห็นให้เต็มที่ โดยที่ครูมีหน้าที่รับฟังและแนะนำ ครูเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนในทุกๆเรื่องได้โดยไม่มีอะไรปิดบัง

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากประเด็นสัมภาษณ์ ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้ครูมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอได้อย่างไรบ้าง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็น ดังนี้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สนับสนุนบุคลากรโดยศึกษานิเทศก์ เพื่อให้คำแนะนำการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความเหมาะสมตามยุคสมัย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...เขตฯ ให้ศึกษานิเทศก์ลงโรงเรียนเพื่อให้คำแนะนำ ว่าควรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างไร และศึกษานิเทศก์ลงไปติดตามผลของการใช้หลักสูตรนั้นด้วย เพื่อนำสารสนเทศมาวางแผนออกแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยต่อไป

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษา สนับสนุนให้ครูจัดกลุ่มนิเทศภายใน โดยใช้กระบวนการ PLC กำหนดให้ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นครูแกนนำ เพื่อนิเทศการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกปีการศึกษา ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...ตัวผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ ซึ่งต้องใช้กระบวนการ PLC ร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระฯหรือข้ามกลุ่มสาระฯได้ยิ่งดี

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูมีการปรับปรุงหลักสูตรทุกปีการศึกษา ซึ่งครูที่เป็นแกนนำ ต้องเป็นครูกลุ่มสาระฯสังคม และมีกระบวนการนิเทศติดตามการนำหลักไปใช้ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในปีถัดไป

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ผู้อำนวยการ ต้องส่งเสริมให้ครูทุกกลุ่มสาระมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
ทุกปี ซึ่งถ้าเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ก็ต้องให้ครูวิชาสังคม เป็นครูแกนนำกลุ่มสาระฯ
อื่น ๆ

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

2.3 ครูผู้สอน จัดประชุมประจำภาคเรียน เพื่อร่วมกันวิพากษ์ปรับปรุง และพัฒนา
หลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน และตอบสนอง
ความต้องการเรียนรู้ของนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...คุณครูต้องมีส่วนร่วมในการสร้าง พัฒนา และปรับปรุง หลักสูตรที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตยให้เหมาะสมตามยุคสมัย ซึ่งต้องมีการจัดประชุมพูดคุยกันทุกภาคเรียน มาอภิปราย
แชร์ความคิดเห็น

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ทุกภาคเรียนต้องมีการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะโลกที่มีสื่อออนไลน์
มากมาย นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยจากภายนอกโดยไม่ต้องรอให้ครูสอน ดังนั้น
หากเรายังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ อาจไม่ทันเด็ก หลักสูตรฯจึงต้องปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลาเช่นกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...การปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรฯให้เข้ากับ ยุคสมัย หลังจากที่น่าหลักสูตรฯไปใช้
ต้องมีการประชุมประจำภาคเรียนร่วมกัน มาวิพากษ์กัน เพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

3. การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากประเด็นสัมภาษณ์ ท่านมีแนวทางการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล
ป้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผยได้อย่างไรบ้าง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็น ดังนี้

3.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็น
ในการจัดการเรียนรู้ของครู ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนการสอน นำมาวางแผน
หาแนวทางการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยรวมกัน ดังคำสัมภาษณ์
ต่อไปนี้

...การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนการสอนของครูเป็นเรื่องที่สำคัญทางสำนักงานเขตฯโดยกลุ่มงานนิเทศ ต้องสร้างช่องทางให้เด็กสะท้อนการสอนของครู เช่น ผ่านทางเว็บไซต์ สพม.และนำข้อมูลหาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...เราจะเห็นเว็บไซต์ของเขตฯมีช่องทางการร้องเรียนต่างๆที่เป็นความผิดพลาดกฎหมาย อยากให้มีช่องทางการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู ให้นักเรียนได้สะท้อนได้อย่างเสรี เพราะบางทีนักเรียนอาจไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่โรงเรียน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนาระบบแบบประเมินการสอนออนไลน์ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของครู ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...ผู้บริหารในแต่ละโรงเรียนต้องพัฒนาระบบแบบประเมินการสอนออนไลน์ ให้เด็ก ๆ ได้ประเมินครู เพราะการประเมินออนไลน์เราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง ซึ่งนำมาใช้ปรับปรุงการสอนได้ด้วย

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...การสะท้อนการสอนของครูมีรูปแบบมากมาย ในมหาวิทยาลัยเราจะเห็นระบบประเมินออนไลน์ ซึ่งในโรงเรียนผู้บริหารก็สามารถให้ครูพัฒนาระบบแบบประเมินออนไลน์ มาใช้ได้ด้วยเช่นกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นสะท้อนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของครู ให้นักเรียนได้แสดงออกตามกระบวนการประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนมุมมองของตนเอง เช่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นให้เด็กได้พูดคุยในสิ่งที่เขาอย่างสะท้อนอย่างมีเหตุผลในแบบประชาธิปไตย ครูก็ต้องเป็นผู้รับฟังที่ดีด้วย

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...การจัดเวทีอภิปรายก็เป็นสิ่งที่นักเรียนสนใจ เพราะนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งอาจจัดขึ้นได้ตามโอกาสต่างๆ จะนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวครูได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...การสร้างพื้นที่ให้เด็กๆ ได้แสดงความคิดเห็นการสอนของครูตามกระบวนการประชาธิปไตย โรงเรียนควรมีการจัดเวทีสัมมนาภายในโรงเรียน โดยมีตัวแทนนักเรียนได้ร่วมพูดคุยด้วย

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

3.4 ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างความตระหนักรู้ให้ครูต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็นนักเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง

...ผู้บริหารต้องกระตุ้น โน้มน้าว และสนับสนุนให้ครูยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนที่สะท้อนการจัดการเรียนการสอน และนำมาทบทวนปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไป

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...อีกประการหนึ่งคือต้องสร้างความตระหนักรู้ต่อตัวครูให้ได้ ครูต้องเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นนักเรียน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...สิ่งสำคัญคือครูจะต้องเปิดใจยอมรับ และรับฟังให้ได้ การสะท้อนการสอนจึงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงจะนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตัวครูได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

4. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

จากประเด็นสัมภาษณ์ ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตาม ที่ตนถนัดและตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้ง ชุมนุม และชมรมต่างๆได้อย่างไรบ้าง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็น ดังนี้

4.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คัดเลือกโรงเรียนต้นแบบที่มีการจัดกิจกรรม ในรูปแบบที่หลากหลาย ตรงกับความต้องการและความถนัดของนักเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนแกนนำ และขยายผลการจัดกิจกรรมให้กับโรงเรียนในเครือข่าย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...สำนักงานเขตพื้นที่ ร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบด้านการจัดกิจกรรม ประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดการแข่งขัน เพราะการแข่งขันจะเกิดการพัฒนา และให้โรงเรียนต้นแบบเป็น แกนนำโรงเรียนอื่น

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่เอง ต้องมีการหาโรงเรียนที่สามารถเป็นโมเดล และเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย ตามความถนัดและความต้องการของนักเรียน และขยายผลให้โรงเรียนอื่นได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ทาง สพฐ.จะมีการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสภานักเรียนทุกปี ซึ่งทางเขตฯสามารถ นำมาเป็นตัวอย่างได้ เพราะโรงเรียนต้นแบบสามารถเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมให้โรงเรียน อื่นในเครือข่ายได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

4.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำคู่มือหรือสื่อการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ในโรงเรียน ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...สำนักงานเขตพื้นที่ มีคู่มือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จาก สพฐ. ร่วมมือกับ กกต. ที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ให้กับนักเรียนได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...บางโรงเรียนยังขาดแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยที่ชัดเจน หรือบางที่ไม่ตรงกับความต้องการ ความถนัดของเด็กๆ ดังนั้นเขตพื้นที่ฯควรมีคู่มือการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษา จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นประจำเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งชุมนุมตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...บางครั้งเราไม่รู้ว่เด็กต้องการกิจกรรมแบบไหน ถนัดอะไร ก็เลยจัดกิจกรรม ไม่มีทิศทาง เราควรจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ให้นักเรียนได้เสนอความคิดต่อกิจกรรม ชุมนุม ที่เขาต้องการให้มี

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ในการจัดตั้งชุมนุมครูควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัดของนักเรียนที่มีความหลากหลาย น่าสนใจ ซึ่งควรมีการประชุมร่วมกับระหว่างผู้บริหาร ครู และตัวแทนนักเรียน เพื่อให้ได้กิจกรรมตรงความต้องการความถนัดของเด็กที่สุด

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

5. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

จากประเด็นสัมภาษณ์ ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูใช้เหตุผลอภิปราย ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนได้อย่างไรบ้าง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็น ดังนี้

5.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดสมมนากระบวนการประชาธิปไตย การประชุม พูดคุย สะท้อนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนรับฟังปัญหารวมถึงการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...สำนักงานเขตพื้นที่อาจจะมีกระบวนการแลกเปลี่ยนรับฟังปัญหาโดยการจัดการ
สัมมนากระบวนการประชาธิปไตยเน้นการรับฟัง สะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน พุดคุยกัน
อย่างมีเหตุผล

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...เขตฯต้องให้ความสำคัญประเด็นข้อขัดแย้ง รับฟังสภาพปัญหาและความต้องการ
ร่วมประชุมหรือหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งก็ควรมีบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถานีตำรวจ
ปกครองท้องถิ่น

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...เขตพื้นที่ฯ จัดเวทีสัมมนาประชาธิปไตย เพื่อเป็นการพูดคุยหาแนวทางการแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งอย่างมีเหตุผลร่วมกัน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

5.2 ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดแผนปฏิบัติการและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นของนักเรียน รวมถึงออกคำสั่งโรงเรียนระบุครูผู้รับผิดชอบดูแลปัญหาให้ชัดเจน
ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...สำคัญคือผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายแนวทางการแก้ไขปัญหาในโรงเรียน
ให้ชัดเจน ซึ่งอาจจะบูรณาการระบบดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนก็ได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ทุกปีการศึกษาโรงเรียนต้องมีการออกคำสั่งครูทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลปัญหา
ข้อขัดแย้งในโรงเรียนให้ชัดเจน และกำหนดแผนงานแนวทางการแก้ไขปัญหาในแผนปฏิบัติการ
ประจำปี

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นผู้บริหารควร วางแผนแนวทางการแก้ไขปัญหา
อย่างชัดเจนและเป็นระบบ กำหนดให้ครูรับผิดชอบที่สามารถช่วยแก้ไขข้อขัดแย้งได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

5.3 ผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีการอบรมพัฒนาครูด้านประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมให้ครูตระหนักรู้ถึงการวางตัวเป็นกลาง เคารพในการตัดสินใจของนักเรียนอย่างมีเหตุผล เพื่อสามารถอภิปรายข้อขัดแย้งได้อย่างมีเหตุผล ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาครูให้เข้าถึงประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างให้นักเรียนให้ได้ก่อน ซึ่งแต่ละโรงเรียนต้องมีการจัดอบรมพัฒนาครูทุกปีการศึกษาได้ยิ่งดี เมื่อครูมีความตระหนักรู้แล้วจะได้ไปสอนนักเรียนได้เอง

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...ถ้าจะให้ครูแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ครูต้องวางตัวเป็นกลาง มีเหตุผล ไม่เอนเอียง ต้องเริ่มจากการพัฒนาตัวครู อาจจะอบรมประชาธิปไตยให้ครูตามช่องทางต่างๆ

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...ครูต้องเป็นแบบอย่างด้านประชาธิปไตยให้เด็กๆ ได้ ซึ่งเด็กจะเกิดการเคารพยอมรับเชื่อฟังคำตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ จากตัวครูเอง ซึ่งส่วนนี้คุณครูจะต้องพัฒนาตนเองด้านประชาธิปไตยผ่านการอบรมสัมมนาตามเวทีต่าง ๆ

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

5.4 ครูผู้สอน คัดเลือกแกนนำสภานักเรียน และจัดอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำสภานักเรียน เพื่อขยายผลรณรงค์แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในโรงเรียน และการใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

...ทางเขตพื้นที่ ต้องคัดเลือกนักเรียนแกนนำสภานักเรียน โดยให้แกนนำเหล่านี้ไปนำเพื่อน ๆ สร้างความเข้าใจระหว่างกัน เด็กคุยกันง่ายกว่าผู้ใหญ่คุยกับเด็ก ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นลดน้อยลงได้

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 28 ตุลาคม 2565)

...สภานักเรียนถือเป็นกลุ่มที่สำคัญ คัดเลือกมา และต้องมีค่ายพัฒนาศักยภาพพวกเขาด้วย ซึ่งมันจะขยายผลไปสู่การแก้ไขปัญหาในโรงเรียน

(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 10 พฤศจิกายน 2565)

...สถานักเรียนสามารถเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมรณรงค์แก้ไขปัญห
ความขัดแย้งในโรงเรียนได้ รวมถึงส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีการพูดคุยใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น
(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, 3 พฤศจิกายน 2565)

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยสรุปแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยได้ ดังตาราง 11

ตาราง 11 แสดงสรุปผลแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ที่	ข้อความถาม	แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย
1	1. ด้านการจัดองค์กรการบริหาร ให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ประเด็นคำถาม : ท่านมีแนวทาง ในการส่งเสริมการสร้าง ความเป็นกันเองระหว่างบุคลากร และนักเรียนในโรงเรียน แบบกัลยาณมิตรได้อย่างไรบ้าง	1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดการประชุมร่วมกัน ประจำเดือนเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ แบบกัลยาณมิตร 2. ผู้บริหารสถานศึกษา เปิดช่องทางการรับฟัง ความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียนที่หลากหลาย รวมถึงการพูดคุยแบบกัลยาณมิตร ลดการสั่งการ ใช้ ความ ร่วม มือ ใน การ ทำงาน ร่วม กัน รวมถึง การจัดกิจกรรมร่วมกันภายในองค์กร ในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร ให้เกิดขึ้น 3. ครูผู้สอน ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอ ความคิดเห็นอย่างอิสระ และรับฟังข้อคิดเห็น ของนักเรียน รวมถึงให้คำแนะนำที่ประโยชน์ และเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
2	2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ประเด็นคำถาม : ท่านมีแนวทาง ส่งเสริมให้ครูมีการปรับปรุงและ พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย อย่างสม่ำเสมออย่างไร	1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สนับสนุนบุคลากร โดยศึกษานิเทศก์ เพื่อให้คำแนะนำการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ให้มีความเหมาะสมตามยุคสมัย 2. ผู้บริหารสถานศึกษา สนับสนุนให้ครูจัดกลุ่มนิเทศ ภายใน โดยใช้กระบวนการ PLC กำหนดให้ครูกลุ่ม สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นครูแกน นำเพื่อนิเทศการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตร ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกปีการศึกษา

ที่	ข้อความ	แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย
3	3. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ประเด็นคำถาม : ท่านมีแนวทาง การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูลป้อนกลับ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ได้อย่างไรเปิดเผยได้อย่างไรบ้าง	3. ครูผู้สอน จัดประชุมประจำภาคเรียน เพื่อร่วมกัน วิพากษ์ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ โลกปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการเรียนรู้ ของนักเรียน 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สร้างช่องทางการรับฟัง ความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ของครู ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนการสอน นำมาวางแผนหาแนวทางการปรับปรุง และพัฒนา การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยร่วมกัน 2. ผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนาระบบแบบประเมิน การสอนออนไลน์ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนของครู 3. ผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็น สะท้อนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนของครู ให้นักเรียนได้แสดงออก ตามกระบวนการประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม 4. ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างความตระหนักรู้ให้ครู ต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็นนักเรียน เพื่อนำข้อมูล ที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ ของตนเอง

ที่	ข้อความถาม	แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย
4	4. ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ประเด็นคำถาม : ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัด และตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุม และชมรมต่าง ๆ ได้อย่างไรบ้าง	1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คัดเลือกโรงเรียนต้นแบบที่มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ตรงกับความต้องการและความถนัดของนักเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนแกนนำและขยายผลการจัดกิจกรรมให้กับโรงเรียนในเครือข่าย 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำคู่มือหรือสื่อการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนได้ 3. ผู้บริหารสถานศึกษา จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นประจำเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งชุมนุมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน
5	5. ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ประเด็นคำถาม : ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน ได้อย่างไรบ้าง	1.สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดสัมมนากระบวนการประชาธิปไตย การประชุมพูดคุย สะท้อนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนรับฟังปัญหารวมถึงการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก 2. ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดนโยบายและแนวทางการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นของนักเรียน รวมถึงออกคำสั่งโรงเรียนระบุครูผู้รับผิดชอบดูแลปัญหาให้ชัดเจน 3. ผู้บริหารสถานศึกษา จัดให้มีการอบรมพัฒนาครูด้านประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมให้ครูตระหนักรู้ถึงการวางตัวเป็นกลาง เคารพในการตัดสินใจของนักเรียนอย่างมีเหตุผล

ที่	ข้อความ	แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย
		4. ครูผู้สอน คัดเลือกแกนนำสภานักเรียน และจัดอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำสภานักเรียน เพื่อขยายผลรณรงค์แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในโรงเรียน และการใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้ง

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 285 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 61 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และครูจำนวน 224 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนครูในแต่ละโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัยทั้ง 5 ด้านในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถกระตุ้น ผลักดัน และเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประชุม และร่วมเสนอความเห็น ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรีภาพ อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารสามารถ สร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนนำหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการ สอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ โรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยม ประชาธิปไตยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตร อย่างเสมอภาคโดยไม่คำนึงถึงฐานะอาชีพของผู้ปกครอง หรือจุดเด่นจุดด้อยของนักเรียนแต่ละคน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ กติกา การจัดการ เรียนรู้ภายในห้องเรียน ที่กำหนดขึ้นด้วยความเสมอภาคและยืดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ ที่จำเป็น อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ให้ข้อมูลย้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการจัดกิจกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นต้น อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ โรงเรียนสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนเพื่อทำ หน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความ สนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรมต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีอิทธาศัยไมตรี มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนที่สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ผู้บริหาร และครู สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เป็นต้น อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหาร และครูสามารถใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย พบว่า

2.1 ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดการประชุมร่วมกันประจำเดือนเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ แบบกัลยาณมิตร มีช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียนที่หลากหลาย มีการพูดคุยแบบกัลยาณมิตร ลดการสั่งการ ใช้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรให้เกิดขึ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ รับฟังข้อคิดเห็นของนักเรียน และให้คำแนะนำที่ประโยชน์และเป็นທີ່ปรึกษาของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

2.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรสนับสนุนบุคลากรโดยศึกษานิเทศก์ เพื่อให้คำแนะนำการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ให้มีความเหมาะสมตามยุคสมัย สนับสนุนให้ครูจัดกลุ่มนิเทศภายในโดยใช้กระบวนการ PLC โดยกำหนดให้ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นครูแกนนำ นอกจากนี้ควรมีการจัดประชุมประจำภาคเรียน เพื่อร่วมกันวิพากษ์ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของนักเรียน

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรสร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ของครูผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนการสอน และนำมาวางแผนหาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยร่วมกัน รวมถึงพัฒนาระบบแบบประเมินการสอนออนไลน์ หรือจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นสะท้อนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของครู ให้นักเรียนได้แสดงออกตามกระบวนการประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม และควรสร้างความตระหนักรู้ให้ครู

ต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็นนักเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบที่มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ตรงกับความต้องการ และความถนัดของนักเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนแกนนำและขยายผลการจัดกิจกรรมให้กับโรงเรียนในเครือข่าย นอกจากนี้ควรจัดทำคู่มือหรือสื่อการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนที่สามารถนำไปใช้ได้ รวมถึงควรจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นประจำ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งชุมนุมตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน

2.5 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดสัมมนากระบวนการประชาธิปไตย การประชุมพูดคุยสะท้อนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนรับฟังปัญหา สามารถการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นของนักเรียน จัดทำคำสั่งโรงเรียนระบุครูผู้รับผิดชอบดูแลปัญหาให้ชัดเจน รวมถึงจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูด้านประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมให้ครูตระหนักถึงการวางตัวเป็นกลาง และคัดเลือกแกนนำสภานักเรียนเพื่อขยายผลรณรงค์แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย สามารถอภิปรายผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ในภาพรวม พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

1.1 ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ในการจัดกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในของโรงเรียน ผู้บริหารและครู ได้ส่งเสริมการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจอย่างสร้างสรรค์ อิสระ ซึ่งนักเรียนจะได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ได้คิดริเริ่มกิจกรรมที่ตนเองสนใจอย่างสร้างสรรค์ อิสระ ได้แสดงบทบาทของการเป็นผู้นำผู้ตามตามวิถีประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559) กล่าวว่า การส่งเสริมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ผู้บริหารและครู

ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรมโดยตัวนักเรียนเอง ซึ่งเป็นการฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มและการรับฟังความเห็นอย่างมีเหตุผลของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุณ วังจังหวัด (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสะบ้าย้อยวิทยา อำเภอสบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้ส่งเสริมการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยให้กับนักเรียนในโรงเรียน ทั้งบรรยากาศด้านการความสัมพันธ์ ส่งเสริมการใช้เหตุผล รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สื่อประชาสัมพันธ์ ป้ายนิเทศความรู้ ซึ่งอาจจะต้องใช้งบประมาณในการปรับปรุงพัฒนา และต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่จะต้องทำงานประสานความร่วมมือกัน จึงอาจส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีการส่งเสริมบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยไม่เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วันชัย หวังสวัสดิ์ (2559) ได้กล่าวว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ผู้บริหารควรสนับสนุนให้คณะครูและนักเรียน ร่วมกันจัดตกแต่งห้องเรียนให้น่าอยู่ ให้มีแสงสว่างเพียงพอ และปรึกษากับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาระดมทรัพยากรมาปรับปรุงห้องเรียนหรือสภาพแวดล้อม ให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมกับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน ปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน ให้น่าอยู่ ด้านความสัมพันธ์ การใช้เหตุผล ควรฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผลในการพูดหรือ อภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระวัฒน์ สังรวมใจ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ผลวิจัย พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมสามารถจัดการเรียนรู้และมีบทบาทในการสร้างเสริมประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่ ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กอาจจะมีการขาดแคลนงบประมาณการจัดการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ทำให้ความสามารถจัดการเรียนรู้และมีบทบาทในการสร้างเสริมประชาธิปไตยได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

2. จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของนักเรียน ดังนี้

2.1 ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เกี่ยวกับการส่งเสริม การสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร พบว่า ควรจัดการประชุมร่วมกันประจำเดือนเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรม ร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ แบบกัลยาณมิตร มีช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียน ที่หลากหลาย มีการพูดคุยแบบกัลยาณมิตร ลดการสั่งการ ใช้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรให้เกิดขึ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ รับฟังข้อคิดเห็นของนักเรียน และให้คำแนะนำที่ประโยชน์และเป็นທີ່ปรึกษาของนักเรียน ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยเสริมสร้าง การอยู่ร่วมกันแบบกัลยาณมิตรของคนในองค์กร โดยผู้บริหารจะต้องใช้หลักความร่วมมือ ในการทำงาน มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงตน เป็นแบบอย่างโดยเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักเรียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ที่จะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร แบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาลำพึง อธิปญโญ (เพ็ญญ) (2554) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ และการปฏิบัติงานขององค์กรการบริหารงานของผู้บริหารขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ การสร้างความเป็นกัลยาณมิตร การใช้ความร่วมมือในการทำงาน รวมทั้งในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กร ให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน 3 ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของนาเรรัตน์ กว้างขวาง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงาน โรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า ทางบุคลากรในโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ของบุคลากรในโรงเรียน เปิดโอกาสให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงาน และมีการจัดกิจกรรม สร้างความสัมพันธ์ของคนในองค์กรในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจที่ดีในโรงเรียน

2.2 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้อย่างที่ส่งเสริมประชาธิปไตยเกี่ยวกับการส่งเสริม ให้โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อย่างที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ พบว่า ควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อย่างที่ส่งเสริมประชาธิปไตย อย่างสม่ำเสมอ โดยใช้กระบวนการ PLC ในรูปแบบต่างๆ มีการนิเทศติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ทุก ปีการศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมตามยุคสมัย เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน รวมถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนา หลักสูตรการเรียนรู้อย่างที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูมีการปรับปรุง

และพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านกระบวนการ PLC ควรมีการดำเนินการทุกปี การศึกษา เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว หลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องปรับปรุง พัฒนาเหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้อย่างถูกต้องตรงกับความ ต้องการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอูไรรัตน์ ชนะบำรุง (2555) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมประสานกับบุคลากรทุก ฝ่าย สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษามีความรู้และความสามารถในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีระบบ จัดให้มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปรับปรุง พัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษา ให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณยู หมั่นทรัพย์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรรากฐานประชาธิปไตย ในบริบทไทย พบว่า การออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยรวมทั้งสร้างความเป็น พลเมืองจึงต้องมีวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติและการประมวลผลทางปัญญา ซึ่งต้อง มีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรขึ้นใหม่ให้มีลักษณะเป็นหลักสูตรเป็นทางเลือกที่พอเหมาะ กับความต้องการของผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ได้ง่าย

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ครู ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลย้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย พบว่า ควรพัฒนาช่องทางให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ได้อย่างเสรีภาพ โดยไม่มีการปิดกั้น เพื่อรวบรวมข้อมูลสะท้อนการสอนนำมาวางแผน หาแนวทาง การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยรวมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ป้อนข้อมูลย้อนกลับการจัดการเรียนการสอนของครู จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการ ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ฝึกการยอมรับ รับฟัง และเคารพความคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์ตามกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งผู้บริหารสามารถส่งเสริมให้ครูสอดแทรกหลักการ ประชาธิปไตยในระหว่างการสอนได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า ครูต้องทำให้เด็กมีโอกาส อภิปรายโต้ตอบ แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และมีเป้าหมายซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตย ให้เด็กรู้จักคิดมากกว่าแค่ติดตามครูเท่านั้น ทั้งต้องเปลี่ยน การสอบเข้าและการวัดผลที่ต้องเป็นประชาธิปไตยที่เอื้อให้คนที่ทำกิจกรรมอาสา คนที่โดดเด่น ในการเป็นผู้นำมีสิทธิเข้าเรียนด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมจิน เปียโคสูง (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดย นักศึกษาเป็นผู้ประเมิน: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จากผลการวิจัย พบว่า ควรพัฒนาระบบ การประเมินการสอนบางช่องทางที่ยังขาดประสิทธิภาพ อาทิ การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร

กิจกรรมการประเมินการสอนและควรดำเนินการประเมินการสอนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการประเมินการสอน และประโยชน์จะได้จากข้อมูลการประเมินการสอน

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรมต่าง ๆ พบว่า ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ทั้งการจัดตั้งชุมนุมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน พัฒนาช่องทางรับฟังและแสดงความคิดเห็นความต้องการของนักเรียนในรายวิชาเลือก โดยครูมีหน้าที่ส่งเสริม กระตุ้น และให้คำปรึกษาในการทำกิจกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้จัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่นักเรียนถนัด และมีความสนใจ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกหรือออกแบบกิจกรรมที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มตามศักยภาพ รวมถึงนักเรียนจะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมได้อย่างอิสระ เสรีภาพ และได้ฝึกความเป็นผู้นำที่ดีและเป็นผู้ตามมีคุณภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ครูควรส่งเสริม สนับสนุน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและส่วนรวม เป็นผู้นำ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และสังคม รับผิดชอบงานและกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน รวมถึงการคิดริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ สามารถปฏิบัติได้จริง และส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมต่อการวางแผนดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับครูที่ปรึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชฎาภรณ์ แก้วแสนทิพย์ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด พบว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย ตามความสนใจของนักเรียน ทั้งกิจกรรมการร้องเล่น เต้นรำ กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการคิดการอยู่ร่วมกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายเน้นให้นักเรียนได้กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจและกล้ายอมรับผลที่เกิดขึ้น ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ร่วมวางแผนและร่วมดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มากที่สุด

2.5 ประชาธิปไตยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียน โดยใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน พบว่า ควรสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนรับฟังปัญหาผ่านการจัดสัมมนากระบวนการประชาธิปไตย การประชุมพูดคุย สะท้อนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รวมถึงการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก

มีการวางแผนแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ระบุผู้รับผิดชอบดูแลปัญหาให้ชัดเจน โดยใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งผ่านกระบวนการ PLC และครูผู้สอนต้องวางตัวเป็นกลางและเคารพในการตัดสินใจของนักเรียนอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตั้งข้อทกลงหรือกติกาในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่นำแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้มากคือการใช้เหตุผลพูดคุยเจรจาร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็น ซึ่งผู้บริหารและครูต้องวางตัวเป็นกลาง สามารถหาทางออกที่ดีที่สุดเพื่อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการประชุมวางแผนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน กำหนดครูผู้รับผิดชอบงานดูแลแก้ไขปัญหา จะส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โยอนงคฺ ทิมสุวรรณ (2558) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรมีการประชุม วางแผน กำหนดแนวทางร่วมกับคณะครู มีการแต่งตั้งทีมงานอย่างเหมาะสมชัดเจน และควรมีการเตรียมวางแผนงานร่วมกับทุกฝ่าย มีการสำรวจหาข้อมูลสภาพปัจจุบันปัญหา เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติ มีการสร้างความตระหนักจิตสำนึกให้เกิดกับครูทุกคน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงษ์ สิริสมฺปนฺโน (สุล่านาจ) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน ออมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ อำเภอกะทู้มเบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ผู้บริหารต้องใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เมื่อเกิดข้อขัดแย้ง ไม่ใช้อารมณ์ของตนมีอิทธิพลเหนือเหตุผลในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจ ตัดสินใจปัญหาโดนอาศัยข้อมูลประกอบไม่นำความเชื่อใจกลางมาเป็นเครื่องตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสะท้อน การจัดการสอนของครูได้อย่างอิสระผ่านช่องทางต่าง ๆ จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม กิจกรรมตามความถนัดความสนใจ เพื่อเป็นการฝึกการอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกันตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.2 การพัฒนาครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เนื่องจากครูคือผู้ที่มีความสำคัญ ที่สุดในการส่งเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน ดังนั้น การพัฒนาครูให้มีความรู้

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยจึงมีส่วนสำคัญอย่างมาก รวมถึงครูจะต้องปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างต่อการแสดงออกตามกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะการพัฒนาเจตคติให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของการเคารพสิทธิ เสรีภาพ การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น สำหรับแนวทางในการพัฒนาครูนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การสร้างทีมของครูในโรงเรียน เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ส่งเสริมประชาธิปไตยโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC

1.3 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จะต้องกำหนด วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียนที่ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน นอกจากนี้ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำในโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร ตลอดจนบูรณาการเรื่องประชาธิปไตยให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในโรงเรียนของครูผู้สอน บุคลากร และนักเรียน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้วิธีการส่งเสริมประชาธิปไตย ให้เกิดเป็นนิสัยและปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตในโรงเรียน ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงพฤติกรรมความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ควรมีการจัดทำคู่มือการส่งเสริมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยและสื่อการสอนต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางให้กับโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ควรคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบด้านประชาธิปไตยและขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ให้เกิดการส่งเสริมประชาธิปไตยทุกโรงเรียน รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการประชาธิปไตย และระดมทรัพยากรในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นประชาธิปไตยให้กับโรงเรียนที่ขาดงบประมาณ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนต้นแบบประชาธิปไตย ที่มีความสำเร็จด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2551). *คู่มือวิทยากร การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรมสามัญศึกษาและหน่วยศึกษานิเทศก์. (2536). *คู่มือสร้างเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ, และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2548). *คู่มือประกอบการเรียนการสอนประชาธิปไตย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยสำหรับครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพฯ: สหภาพสื่อการพิมพ์.
- กัลยาณี รัตนบุตร. (2564). *รูปแบบการบริหารระบบคุณภาพงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กิตติ เพียรไทยสงค์. (2553). *การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างประชาธิปไตยของคณะกรรมการสถานักเรียนโรงเรียนบ้านหนองกุงใหม่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง, และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย สำหรับครู-อาจารย์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- ชฎาภรณ์ แก้วแสนทิพย์. (2561). *แนวทางการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยนักเรียน โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐพร หลากสุขถม. (2560). *แนวทางการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในจังหวัดอ่างทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต)*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต. (2550). *รัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- คำเกิง จันทพลาบูรณ์. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก.
- นาริรัตน์ กว้างขวาง. (2561). *การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประกายรัตน์ พร้อมดิษฐ์. (2549). *ชุดฝึกอบรมเรื่องกิจกรรมเสริมสร้างและปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปิยพจน์ ตูลาชม. (2556). *ประชาธิปไตยในโรงเรียน*. สืบค้น 11 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/211178>
- พระพงษ์ สิริสมบุณโน (สุล่านา). (2558). *กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนอ้อมน้อย โสภณชนูปถัมภ์ อำเภอกะทู้มูเบง จังหวัดสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาลำพึง ธีรปัญญา (เพ็ญญ). (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลินี เกศธนากร. (2556). *การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากรทางการศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไยอนงค์ ทิมสุวรรณ. (2558). *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) ประชาธิปไตยกับบทบาทสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีไทย การฝึกอบรมหลักสูตรหลักคุณธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3* (วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2554). *การเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลิศพร อุดมพงษ์. (2558). *การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship Education) ในการส่งเสริมบทบาทของ ภาคพลเมืองในการเมืองระบบตัวแทน: แนวทางที่ยั่งยืนผ่านประสบการณ์จากต่างประเทศ*. สืบค้น 13 มกราคม 2566, จาก <https://www.kpi.ac.th>

- วันชัย หวังสวาสดี. (2559). รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สงขลา:
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2557). ปัดกวาดประเทศ ก้าวอย่าง อึกยวไกล ปฏิรูปแบบไหน อย่างไร เพื่อใคร
เพื่ออะไร. กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.
- วิสุทธิ โพธิ์แทน. (2550). แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. นนทบุรี: สำนักฝึกอบรมเผยแพร่
และประชาสัมพันธ์สถาบันพระปกเกล้า.
- วีระวัฒน์ สังรวมใจ. (2562). การศึกษาบทบาทของครูในการสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท).
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2556). การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรรากฐานประชาธิปไตย ในบริบทไทย. สืบค้น
30 มกราคม 2566, จาก <https://www.kpi.ac.th/knowledge/research/data/141>
- ศุภลักษณ์ อุปลาบัติ. (2552). การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา
ตามความเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
อุบลราชธานี เขต 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี.
- สน สุวรรณ. (2556). รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน. สืบค้น 11
มิถุนายน 2565, จาก <https://suwanlaong.wordpress.com>
- สมจิน เปียโคกสูง. (2560). ปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการประเมินประสิทธิภาพการ
สอนโดยนักศึกษาเป็นผู้ประเมิน. วารสาร Mahidol R2R e-Journal, 4(2), 18-20.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2553). ปัดฝุ่น “วิชาหน้าที่พลเมือง” สร้างหัวใจประชาธิปไตยเต็มร้อย. สืบค้น 12
มกราคม 2566, จาก [https://www.isranews.org/content-page/item/10656--](https://www.isranews.org/content-page/item/10656--100.html)
100.html
- สมหมาย จันทรเรือง. (2559). กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน. สืบค้น 20
มิถุนายน 2565, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_366282
- สวภพ เทพกลีกุล. (2559). แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนตามแนวคิดการเสริมสร้างความยั่งยืน
ผูกพันระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย. (2565). แผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก <https://www.sesaoskt.go.th/plan/2945/>
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540). กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2563). คู่มืออบรมตามหลักสูตร “พลเมืองคุณภาพ”. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้งฝ่ายพัฒนาเครือข่าย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมเกษตรกรรมการเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. สืบค้น 7 ธันวาคม 2566, จาก <https://obeclaw.obec.go.th/archives/1118>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2564 – 2565). สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก <https://www.sesaoskt.go.th/plan/2945/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). 19 ปี สพฐ. ก้าวต่อ สานพลัง พัฒนาเด็กไทยสู่ศตวรรษที่ 21. สืบค้น 12 มกราคม 2566, จาก <https://www.obec.go.th/archives/655632>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, และกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิก.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2565). สุจริตชนเพื่อเสริมสร้างบ้านเมืองสุจริต. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมค่าย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมนิราช.

- สุปัญญา เขียนเจริญ. (2558). ประชาธิปไตย ต้องเข้าใจ เข้าใจถึง จึงจะพัฒนา. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก <https://sites.google.com/a/bcc1852.com/bcc-student-council-primary/Resources>
- สุภัทรา ทะนุ. (2560). แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนเทศบาล 2 (แม่ตำดรุณเวทย์) สังกัดเทศบาลเมืองพะเยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อมร รักษาสัตย์. (2543). ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน คู่มือการเรียนรู้และการสอนการเผยแพร่และการมีส่วนร่วมสำหรับครูอาจารย์และผู้นำชุมชน. กรุงเทพฯ: การันต์การพิมพ์.
- อรสิริพิมพ์ บริหารธนโชติ. (2565). ห้องเรียนประชาธิปไตย เครื่องมือเรียนรู้ประชาธิปไตย สู่บทบาทพลเมือง. สืบค้น 11 มกราคม 2566, จาก <https://thecitizen.plus/node/34468>
- อรุณ วังจังหวัด. (2552). การมีส่วนร่วมที่มีต่อการสร้างเสริมประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสละบาย้อยวิทยา อำเภอสละบาย้อย จังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุไรรัตน์ ชนะบำรุง. (2555). บทบาทหน้าที่ผู้บริหารต่อการพัฒนาหลักสูตร. สืบค้น 9 มีนาคม 2566, จาก https://www.gotoknow.org/posts/511837?fbclid=IwAR0rZew5A0sUkbo29B-tH_D0Fekxlf-UxwoHToKYCOBAp4Al15Gqbz-Mi9U
- เอกนรินทร์ คล้ายหิริม. (2552). การดำเนินงานสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาบูรพาประเทืองวิทย่อำเภอเมือายจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Campbell, D .J. (2008). *The basic concept for the democracy ranking of the quality of democracy*. Vienna: Democracy Ranking.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological. Test (5th ed.)*. New York: Harper Collins.
- Eremenko, M. (2001). *Political participation*. Retrieved from <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verba- in-the-EU-and-Russia.pdf>

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ชาตรูปะชีวิน

อาจารย์ประจำภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. นายพัฒนพงษ์ สีกา

ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สุโขทัย

3. นางสาวณมล สุดเงิน

ครูผู้สอนโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สุโขทัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน

1. นายศราวุธ คำแก้ว

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

2. นายพัฒนพงษ์ สีกา

ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สุโขทัย

3. นางสาวสิริอมร หวลหอม

ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ของนายชัชวาลย์ กันเพชร นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สธิพร เขาวนชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
 2. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
 3. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
- จึงขอความกรุณาจากท่านได้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บรักษาคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ โดยจะนำมาวิเคราะห์ในภาพรวม ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อท่านใด ๆ ทั้งสิ้น และขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบคำถามครั้งนี้

นายชัชวาลย์ กันเพชร
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☒ ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. สถานภาพ

☐ ครู

☐ ผู้บริหารสถานศึกษา

3. วุฒิการศึกษา

☐ ระดับปริญญาตรี

☐ สูงกว่าระดับปริญญาตรี

4. ประสบการณ์การทำงาน

☐ ต่ำกว่า 10 ปี

☐ 10 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างด้านขวามือที่ตรงตามความคิดเห็นของท่าน ที่มีต่อสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนเรียนข้อละ 1 ระดับ โดยแต่ละระดับ มีความหมาย ดังนี้

5 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	ระดับ				
		5	4	3	2	1
การจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย						
1.	ผู้บริหารสามารถกระตุ้น ผลักดัน และเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย					
2.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนได้รับผิดชอบภาระงานตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล ตามหลักประชาธิปไตย					
3.	ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรมงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน					
4.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประชุม และร่วมเสนอความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรีภาพ					
5.	ผู้บริหารสามารถนำหลักประชาธิปไตย การเคารพเสียงข้างมากเพื่อหามติในการประชุมอย่างมีเหตุผล					
6.	ผู้บริหารสามารถสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร					
7.	ผู้บริหารจัดกล่อรับฟังความคิดเห็นหรือช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง					
8.	ผู้บริหารมีการจัดระบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียนได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย					
การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย						
9.	โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการสอดแทรก วิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้					

ข้อ	สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	ระดับ				
		5	4	3	2	1
10.	โรงเรียนจัดวิชาเลือกที่หลากหลาย ให้นักเรียนได้เลือกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน					
11.	โรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมประชาธิปไตยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา					
12.	โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนไปใช้อย่างต่อเนื่อง					
13.	โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ					
การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย						
14.	มีการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกกระบวนการประชาธิปไตยในรายวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิชาตนเองรับผิดชอบ					
15.	มีทัศนคติ และพฤติกรรมตามหลักประชาธิปไตย และเคารพในความคิดเห็นของนักเรียนทุกคน					
16.	มีการปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอภาคโดยไม่คำนึงถึงฐานะ อาชีพของผู้ปกครอง หรือจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียนแต่ละคน					
17.	มีการแสดงออกยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งร่างกาย บุคลิกภาพ สติปัญญา และอารมณ์					
18.	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ กติกาการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน ที่กำหนดขึ้นด้วยความเสมอภาค และยืดหยุ่นได้ ตามเหตุผลและสถานการณ์ที่จำเป็น					
19.	มีการใช้หลักประชาธิปไตยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมของนักเรียน เช่น จัดให้มีประธาน รองประธาน เลขานุการของแต่ละกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง					

ข้อ	สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	ระดับ				
		5	4	3	2	1
20.	มีการตั้งประเด็นปัญหาให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ และใช้เสียงข้างมากในการอภิปรายข้อคิดเห็น					
21.	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงานตนเองและของกลุ่มได้อย่างเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย					
22.	มีการกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกการยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน					
23.	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลป้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย					
24.	มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมนักเรียนที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย						
25.	โรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นต้น					
26.	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆได้อย่างสร้างสรรค์					
27.	โรงเรียนสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน					
28.	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรมต่างๆ					
29.	โรงเรียนส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตย					

ข้อ	สภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	ระดับ				
		5	4	3	2	1
30.	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อส่วนรวมของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น ของตนตามสถานการณ์จริง					
31.	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรม ประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติ เพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ					
การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย						
32.	โรงเรียนมีการจัดทำป้ายนิเทศ ให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขให้นักเรียนได้ศึกษา					
33.	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนสามารถนำเสนอความรู้เกี่ยวกับ ประชาธิปไตย โดยใช้ป้ายนิเทศ สื่อ เอกสาร หรือผ่าน การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง					
34.	ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีอัธยาศัยไมตรี มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ในโรงเรียนที่สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย					
35.	ผู้บริหาร และครู สามารถใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน					
36.	ผู้บริหาร และครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นนักเรียน					
37.	โรงเรียนมีการจัดพื้นที่บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคาร ประกอบห้องเรียน ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มีความเหมาะสมเพียงพอต่อการสนับสนุนการส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียน					
38.	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ความสะอาดพื้นที่บริเวณห้องเรียน อาคารเรียน ให้สะอาด และสะดวกมีความปลอดภัย คุ่มค่า และเกิดประโยชน์					

** ขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม **

ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปล ผล
		คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3		
		ด้านการจัดองค์การบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย				
1.	ผู้บริหารสามารถกระตุ้น ผลักดัน และเปิดโอกาส ให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่าง เสรีภาพตามหลักประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนได้รับผิดชอบ ภาระงานตามความรู้ ความสามารถ และความถนัด ของแต่ละบุคคล ตามหลักประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3.	ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนได้มีส่วนร่วม ในการวางแผนกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรมงาน ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการประชุม และร่วมเสนอความเห็น ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรีภาพ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5.	ผู้บริหารสามารถนำหลักประชาธิปไตย การเคารพ เสียงข้างมากเพื่อหามติในการประชุมอย่างมีเหตุผล	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6.	ผู้บริหารสามารถสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากร และนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7.	ผู้บริหารจัดกล่อรับฟังความคิดเห็นหรือช่องทางการรับ ฟังความคิดเห็นจากครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8.	ผู้บริหารมีการจัดระบบให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการประเมินโรงเรียนได้อย่างเสรีภาพ ตามหลักประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปล ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
9.	โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่บูรณาการสอดแทรก วิธีประชาธิปไตยในโรงเรียน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
10.	โรงเรียนจัดวิชาเลือกที่หลากหลาย ให้นักเรียนได้เลือก ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ของนักเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
11.	โรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมประชาธิปไตย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
12.	โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตร ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนไปใช้อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
13.	โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย						
14	มีการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกกระบวนการ ประชาธิปไตยในรายวิชาต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิชาตนเอง รับผิดชอบ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	มีทัศนคติ และพฤติกรรมตามหลักประชาธิปไตย และเคารพในความคิดเห็นของนักเรียนทุกคน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
16	มีการปฏิบัติต่อนักเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเสมอ ภาคโดยไม่คำนึงถึงฐานะอาชีพของผู้ปกครองหรือ จุดเด่นจุดด้อยของนักเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปล ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
17	มีการแสดงออกยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลาย ของเรียน ทั้งร่างกาย บุคลิกภาพ สติปัญญา และอารมณ์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
18	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ กติกา การจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน ที่กำหนดขึ้น ด้วยความเสมอภาค และยืดหยุ่นได้ ตามเหตุผล และสถานการณ์ที่จำเป็น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
19	มีการใช้หลักประชาธิปไตยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม ของนักเรียน เช่น จัดให้มีประธาน รองประธาน เลขานุการของแต่ละกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ เรียนรู้ร่วมกัน และทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
20	มีการตั้งประเด็นปัญหาให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และใช้เสียงข้างมากในการอภิปราย ข้อคิดเห็น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
21	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงาน ตนเองและของกลุ่มได้อย่างเสรีภาพตามหลัก ประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
22	มีการกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกการยอมรับฟัง คำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
23	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ป้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
24	มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมนักเรียนที่จำเป็นต้อง แก้ไขหรือพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะจัด กิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปล ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
25	โรงเรียนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมวันสำคัญตามสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นต้น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย						
26	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
27	โรงเรียนสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
28	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนถนัดและตามความสนใจ เหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุม และชมรมต่าง ๆ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
29	โรงเรียนส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่เน้นบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
30	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่นของตน ตามสถานการณ์จริง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
31	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ การเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติ เพื่อฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	แปล ผล
		คน ที่	คน ที่	คน ที่		
		1	2	3		
ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย						
32	โรงเรียนมีการจัดทำป้ายนิเทศ ให้ความรู้เกี่ยวกับ รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้นักเรียน ได้ศึกษา	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
33	โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนสามารถนำเสนอความรู้ เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยใช้ป้ายนิเทศ สื่อ เอกสาร หรือผ่านการจัดกิจกรรมหน้าเสาธง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
34	ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีอัธยาศัยไมตรี มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันและกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ที่สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
35	ผู้บริหาร และครู สามารถใช้เหตุผลอธิบายข้อขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
36	ผู้บริหาร และครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ในด้านประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้มีเหตุผล รับฟัง ความคิดเห็นของนักเรียน เป็นต้น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
37	โรงเรียนมีการจัดพื้นที่บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบห้องเรียน ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ มีความเหมาะสมเพียงพอต่อการสนับสนุนการ ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
38	โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาความสะอาดพื้นที่บริเวณห้องเรียน อาคารเรียน ให้มีความสะอาด และสะดวกสบายต่อการใช้ มีความ ปลอดภัย คุ้มค่า และเกิดประโยชน์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เรื่อง การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตย
ในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.940	38

ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ของนายชัชวาลย์ กันเพชร นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิรพร เขาวนชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผลการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอในลักษณะภาพรวมเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
3. แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้

นายชัชวาลย์ กันเพชร

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
- 1.2 วุฒิการศึกษา.....
- 1.3 ประสบการณ์ทำงาน.....
- 1.4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.2565 เวลา.....น. ถึง.....น.
- 1.5 สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ในประเด็นต่อไปนี้

1. ด้านการจัดองค์กรการบริหารให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้บริหารสามารถสร้างความเป็นกันเองระหว่างบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร ได้อย่างไรบ้าง ($\bar{X}=4.16$)

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้โรงเรียนมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ ได้อย่างไรบ้าง ($\bar{X}=4.16$)

.....

.....

.....

.....

.....

3. การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ท่านมีแนวทางการส่งเสริมให้ครูได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล
ป้อนกลับในการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างเปิดเผย ได้อย่างไรบ้าง ($\bar{X}=4.15$)

.....

.....

.....

.....

.....

4. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ท่านมีแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่ตนนัดและตาม
ความสนใจเหมาะสมกับวัยวุฒิของนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งชุมนุมและชมรม
ต่าง ๆ ได้อย่างไรบ้าง ($\bar{X}=4.24$)

.....

.....

.....

.....

.....

5. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

ท่านจะส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูใช้เหตุผลอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน
ได้อย่างไรบ้าง ($\bar{X}=3.94$)

.....

.....

.....

.....

.....